

Uit den dood en andere schetsen

Arnold Aletrino

bron

Arnold Aletrino, *Uit den dood en andere schetsen*. H. Eisendrath, Amsterdam z.j. [1889]

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/alet002uitd01_01/colofon.php

© 2018 dbnl

Uit den Dood.

Aan Mej. R. MENDES DA COSTA.

De lamp die aan den zolder hing, brandde met een rechte, onbewegelijke vlam en verlichte met helderen glans een breeden kring van den vloer en de fleschjes en glazen op tafel. Een groot, blauw papieren scherm over de matglazen kap, liet het plafond en het bovengedeelte van den kamer in het donker. Slechts een ros kringetje licht, dat zich geleidelijk oploste in de donkere wolk duisternis er om heen, trilde in het midden.

De meubels tegen den wand en in de hoeken, verdwenen in de stille schemering waarin

kleine glimlichtjes op eene uitstekende ronding van een kast- of stoelpoot rustig glansden. In het ledekant tegenover het venster, maakten de lakens en kussens grijze, onregelmatige plekken, die onmerkbaar wegvloeiden in het omringende donker.

Voor het openstaande venster woei het gordijn telkens breedgolvend op door den nachtwind, viel met zacht geritsel neêr en hing dan een tijdlang onbewegelijk. Op den schoorsteen tikte een klokje, met schel geluid, rustig voort.

In den helderen kring van de lamp, zat Joan te lezen. Telkens sloeg hij een blad om, dat even ritselde.

Nu en dan richtte hij zich op, leunde achterover in zijn stoel en keek gedachteloos naar de meubelen, die wegdommelden in het duister en naar het bed waarin zijn moeder lag in een onrustigen slaap. Dan boog hij weêr voorover boven zijn boek en las door, terwijl het suisend geblaas van de vlam en het helder tikken van de klok de stilte grooter maakten.

Soms keerde de zieke zich kreunend om,

onder een moeilijk gesteun van het bed. Voor een oogenblik bewogen zich de grijze vlekken van de lakens in eene onduidelijke golving. Langen tijd bleef het stil, een grijze looden stilte, waarin het ritselen van het boek een wit, zilver geluid maakte.

Plotseling schrok de zieke overeind, zacht kreunend en met de handen tegen het hoofd gedrukt. Zij had de dekens van zich afgegooid en zat met wezenloozen blik te kijken.

Joan stond op en ging naar het bed. Hij vroeg haar of ze wilde drinken. Maar de zieke antwoordde niet, zij kreunde zachtjes door en mompelde overstaanbare woorden.

Hij schikte de dekens recht en liet haar voorzichtig terugglijden in de kussens, die hij met korte tikjes opschudde. De zieke steunde zachter en zachter en sliep langzaam in.

Met voorzichtige stappen liep hij naar het venster, lichtte even het gordijn op, keek een oogenblik naar buiten in den nacht en ging weêr zitten aan den tafel, waar zijn boek open lag onder het licht. Hij schoof 't een eindje weg, leunde voorover

op zijn ellebogen en staarde in het onbewegelijk doorbrandende licht, waarin telkens oranje vonkjes opschoten en verdwenen met zacht geknetter.

Het ledekant stond rustig met zijn grijze plekken in de schemerachtige wolk, die in den kamer hing.

Nachten achtereen reeds waakte hij, zonder hoop op herstel van de zieke. Hij wist dat na korter of langer tijd de dood moest komen. Daarvoor had hij al jaren gevreesd.

Duidelijk herinnerde hij zich den dag toen hij, zelf beginnend in de medicijnen te studeeren, de diagnose van de ziekte van zijn moeder had gesteld. Jaren achtereen had hij haar sukkelend gezien, afwisselend erger en minder, tot hij op een dag een plotseling vermoeden kreeg. Toen had hij onderzocht met zenuwachtige kalmte, bang voor de waarheid van zijn onderzoek. Het was uitgekomen zooals hij dacht. Hij was met zijn moeder naar een professor gegaan, in de hoop dat hij zich zou vergist hebben: de professor had de diagnose goedgekeurd. En hij had bitterheid gevoeld tegen zijn

vak, afschuw en walging van zijn studie, die hem meer verdriet lieten voelen dan ooit iets anders zou doen.

Van dien dag af had hij geleefd in een bange spanning, schrikkend voor ieder oogenblik dat zijn moeder zich minder wel voelde, voortdurend met den akeligen dood voor oogen, dien hij er zoovelen zag sterven aan dezelfde kwaal. Toen werd hij als vervolgd door een manie voor alle klinieken waarop patienten werden voorgesteld met die ziekte; hij volgde ze met inspanning, maakte vergelijkingen tusschen den voorgestelden patient en zijn moeder. Hij vreesde voor de einduitspraak die hij reeds lang wist, maar waarnaar hij gedwongen werd te luisteren als door een onweêrstaanbare macht, altijd dezelfde: prognose infaust.

Langen tijd had die ziekte hem bezig gehouden in maniakale opwinding: 's avonds werkte hij er in, hij las monographieën, sloeg handboeken na en altijd stuitte hij op diezelfde uitspraak: prognose infaust.

Daarna was er een reactie gekomen en een soort rust. Zijn moeder was langen

tijd wel gebleven en de opeenvolgende gevallen van andere ziekten hadden zijn gedachten van het onderwerp afgeleid.

Misschien was ook wel het geval van zijn moeder eene uitzondering en zou het niet zoo verlopen als gewoonlijk.

Eens op een dag was hij in het gasthuis op een zaal gekomen waar kliniek werd gegeven. Terwijl hij in verveling doelloos rondkeek, zag hij in een hoek een lijder in zijn bed zitten, kortademig en met de eigenaardige gezwollen kleur, die hem bekend was. Hij was op zijn teenen naar dien patient geloopt en had, om zich te overtuigen, het briefje gelezen dat boven zijn bed hing. Op eens kwam weer alles in hem op, wat hij had gevoeld, toen hij de ziekte van zijn moeder bestudeerde.

Hij had het geheele uur verder zitten kijken naar den zieke, hij had iedere ademhaling gevolgd met een gedrukt gevoel alsof hij zelf benauwd was. De patient zat te hijgen, beklemd happend naar lucht, zijn borst was bloot, zijn neusvleugels bewogen snel. Hij greep om zich heen, angstig pakkend met zijn dikke,

opgezwollen handen. Telkens richtte hij zich op in een benauwde ademhaling en wierp de dekens van zich, waardoor zijn gezwollen, misvormde, bleekglanzende beenen te voorschijn kwamen.

Na dien tijd was hem dat beeld voor zijn geest gekomen als hij zijne moeder aankeek en aan de toekomst dacht. En waar hem het schoone van zijn vak werd geprezen, zag hij zijn moeder rechtop zitten, gezwollen, hijgend naar lucht, zooals die patient in het gasthuis.

Hij had de ziekte zien toenemen. De aanvallen kwamen telkens heftiger terug en volgden met korter tusschenpoozen. Eindelijk was 't zoo erg geworden dat hij den dood van zijn moeder wenschte. Hij wachtte er op met angstige spanning en met vrees voor de vervulling van zijn wensch.

Uit het bed steeg weêr een zacht gekreun, dat hem deed opzien uit de vlam naar de omringende schemering. De zieke keerde zich om en sliep door.

Hij dacht voort aan den dood dien hij wachtte. Nu voelde hij niet meer dat ang-

stige dat hij gevoeld had in het begin, toen hij pas kennis maakte met dien bleeken, rustigen toestand.

't Was niet op den snijkamer geweest waar hij bewustzijn van den dood had gekregen. Daar was geen dood. Het waren daar voorwerpen die den vorm van menschen hadden, geen doode menschen, die dingen die zwaar en log op de tafels lagen in de houding waarin ze werden neergesmaakt, zonder haar of baard, met afgesneden vinger- en teentoppen.

De eerste dagen had hij gewalgd van de vuile, roodbruine massa's waarin hij moest wroeten met zijn vingers en van de zoete, blauwgrijze lucht die in de zaal hing, een lucht die in zijn kleêren drong, die hij overal meêdroeg, op straat, in zijn bed, die hij rook aan zijn handen wanneer hij at, die hem in zijn kamer voortdurend vervolgde en die hem telkens een ongeordend beeld voor zijn geest riep van een groote zaal met bleek, schel licht, dat loom hing over vormlooze hoopen bruin en wit.

Dikwijls was hij, na college, nog een tijd alleen in den snijkamer gebleven.

De stilte hing van de grijze zoldering af, zwaar als lood, en drukte op de onbewegelijke lichamen die bleven liggen zooals ze waren gelaten. In het schemerachtig winterlicht van den tijd na vier uur, lagen de cadavers met onduidelijke omtrekken, terwijl natte lappen die om de ledematen waren gewikkeld, vormlooze stompen maakten die over den rand van den tafel hingen. Een been, waarvan het vel was afgevild, stak in obscoene houding, hoekig boven de lichamen uit. Achter in de zaal begon het te schemeren en viel als een grijs stof over de geelhouten kasten waarvan de koperen sloten nog even glansden; alleen de vuurschijn van den kachel bleef lichten en staarde als een groot, rond oog van een zwart monster over de dommelige lijken.

Langzaam begon een bruin doorstreepte, dikke, grauwe walm op te stijgen van vunze rotting, van gesneden en verwroet dood vleesch en vet, dat glibberig werd door een benauwende lauwheid.

Dan had hij lijk voor lijk bekeken om er iets meer in te zien dan een vorm,

maar overal was die, alleen, gebleven. Het waren voorwerpen, gemaakt als menschen door een handig kunstenaar, die alles tot in het kleinste had nagebootst en niets had vergeten, zelfs niet de oude nagels en tanden die in groezelige matheid tusschen de drooge lippen door kleefden. Noch de arm, dien hij optilde en die met een matten plomp neêrviel, noch het kale hoofd, dat hij bonzend liet neêrdeunen op den tafel, kon hem doen denken dat 't een mensch geweest was.

De gewoonte had meêgeholpen om de walging te overwinnen en hij was door den snijkamer gegaan als door een vuil, smerig, stinkend steegje.

Later in het gasthuis had hij doode menschen gezien!

Hij herinnerde zich den eerste, een man dien hij als patient op de zaal had gekend met phthisis.

In het midden van de stille, leêge zaal, op den bekenden tafel, lag het lijk onder een groezelig, wit laken. Alleen de voeten staken er uit, met droog geplooid vel en lange, vuile, misvormde nagels. Het gezicht

was bloot. Verward en vuil door het speeksel, dat in de laatste oogenblikken uit den mond was geloopt en dat tot een korst was opgedroogd, kroesde een rosse, grijs gevlekte baard om de ingevallen wangen en smoezelig blauwe lippen. Het grijze haar wirwarde over den opstaanden rand van den tafel. De knecht was binnen gekomen om alles voor college klaar te maken en had het laken weggetrokken. Mager, rose bleek van kleur met een ingetrokken buik die groen begon te worden, lag 't cadaver op den rug. De heupbeenderen teekenden zich onder het gladgespannen vel en de ribben geleken een dun latwerk, waarover de huid was getrokken. De armen die naast 't lijf lagen, leken veel te lang en de kleine, witte, zachte handen, die flauw waren gebogen in de vingergeleding, schenen nog te leven in haar onbewegelijkheid. De omringende stilte maakte ze nog onbewegelijker. Het was een matbleeke rust waarin 't cadaver lag; de scherpgeteekende levenskleuren waren uitgevloeid tot onbestemde, vage, rusttinten. Hij had het lichaam weêr voor zich gezien zooals

op de zaal en had 't weêr hooren spreken; 't was hem geweest als zag hij de borst intrekken en uitzetten in den pijnlijken hoest dien hij zoo dikwijls had gehoord.

Nu, na langen tijd, terwijl hij in de vlam zat te staren, kwam hem het beeld weêr voor den geest. Hij zag weêr den knecht die, met een ruwen zwaai, terpentijn op de haren goot en kreeg in zijn oogen weêr de brandende pijn, die hij voelde, toen hij een druppel langs 't voorhoofd naar een der ooghoeken zag rollen. Onwillekeurig had hij toen zijn oogen dicht geknepen en de tanden op elkaâr gedrukt van de pijn die hem 't cadaver scheen te hebben. Maar de druppel was stil verder gerold langs de neus, naar onder, als een groote, eenzame traan. Het had hem pijn gedaan toen hij het mes op de koude huid zag zetten; het was hem geweest alsof zijn eigen lichaam werd geopend en of er met ruwe hand gewoeld werd in zijn eigen ingewanden.

Toen had hij plotseling een benauwend gevoel gekregen en de gedachte was door

hem heengegaan als de snijdende kramp van een geneesmiddel: er zal een dag komen dat ik en allen om mij heen zullen zijn als dit cadaver. En hij had den professor aangekeken, die stond te praten alsof hij zelf onsterfelijk was en had één voor één de studenten aangestaard die voort schenen te leven in de gedachte van altijd te zullen zijn, alsof ook zij niet eens zouden liggen, onbewegelijk en bleek.

Die gedachte was hem bijgebleven. En hij had na dien tijd het doodsgedachte niet van zich af kunnen zetten. Soms zag hij in gezelschap plotseling allen om hem heen, bleek, met verward haar, stil en onbewegelijk achterover liggen, als het lijk dat hij het eerst had gezien.

Toen had hij vrees voor den dood gekregen en dikwijls werd hij 's nachts wakker met een schrik en bleef onbewegelijk liggen op zijn rug, luisterend naar zijn hartslag dien hij vreesde te hooren ophouden, met de armen langs het lijf als al die lijken die hij gezien had.

Zoo had hij een tijdlang voortgeleefd, als

met een pijnlijke kwaal, waaraan hij ieder oogenblik herinnerd werd. De begrafenis van zijn vader had dat veranderd.

Een gedempte drukte, een stommelend geloop en luid gefluister, een groot brommend gezoem, waarin telkens een kort gestampel brokkelde, overgaande in een gedempt rumoer, dof door het half-duister en het onderschepte licht. Geratel van rijtuigen en geschreeuw van mannen; 't rammelen van wagens en karren langs hem heen; een hortend en stootend gedrang in den langen stoet met verwarrend stilstaan op de modderige steenen. Vóór hem het groen-zwarte vlak van den lijkwagen, die met stuipige trekken voorthosde en hem het uitzicht benam. Telkens als hij opkeek stuitte hij tegen den zwarten muur; hij had neiging er tegen te trommelen met zijn vuisten. Hij werd bang dat hij 't zou doen en keek naar de wielen, die hij zoekend volgde, hoe ze doken in de kuilen tusschen de straatsteenen en over hoogten wipten; hij trachtte de modderspatten te tellen, die tegen den zwarten muur sprongen en

bleven hangen als groote, grijze insecten. Eindelijk een lange, eentonige, weg met magere boomen, langs een breed, golvend water, waarboven de regen in schuine strepen van de grauwe lucht viel.

Vóór hem zag hij weêr dezelfde zwarte vlakke van den lijkwagen, die nu breeder en ongelijker wiegelde door het sukkeldrafje, waarmee de stoet voortging. 't Vermoeide hem en hij kreeg geleidelijk het gevoel alsof hij zelf het lijk was, dat voorthosde achter dien muur; elke schok en zwaai deed hem pijn en 't was hem of hij het lijk telkens zag opspringen en vallen en of hij het hoofd, zwaar en meêgaand, wippend zag schokken tusschen het deksel en den grond, waartusschen 't lag uitgestrekt. Op het kerkhof had dat gevoel hem verlaten, het gegons en gerommel was uit zijn ooren verdwenen en, in de stilte alleen gebleven, had hij al het gerumoer en gestommel van dien geheelen morgen, al het gehos en gewoel voelen oplossen in een vage neiging naar een onmetelijk groote, afgematte rust, een behoefte om zelf onder den grond te liggen,

onbewegelijk en stil. Dat gevoel had hij gehouden, en het was in de plaats getreden voor zijn vroegere angst en onrust.

Kermend werd de zieke wakker en riep om drinken. Hij stond op en ging naar het bed. Zij lag met korte bewegingen van haar borst te hijgen naar lucht. Toen zij had gedronken, bleef zij achterover liggen, starend naar den zolder. Een oogenblik werd zij benauwd, rukte het hemd op haar borst open en wilde het dek van zich afgooien.

Met zachte bewegingen hield hij haar tegen en richtte haar op. Zij bleef tegen hem aangeleund tot de aanval voorbij was. Toen zakte ze weêr terug in het kussen.

Langzamerhand werd haar ademhaling regelmatiger en na eenigen tijd sliep zij rustig.

Hij ging naar het venster en trok zacht 't gordijn op. De dag kwam.

De lantaarns in de straat en aan de overzij van het water waren reeds uitgedraaid. Op straat was alles nog donker, de daken van de huizen werden schemerachtig verlicht en staken grijs af tegen de bewolkte lucht, waarin lange, onregelmatige scheuren, groote stukken

afsneden die langzaam begonnen voort te bewegen en waartusschen een heldere achtergrond zichtbaar werd.

Hij leunde tegen het venster en keek naar de huizen aan de overzij die rustig tegen elkaâr stonden geleund, dommelend met een onnoozele uitdrukking in hun gevels en met lodderige vensters. De boomen wiegden telkens heen en weêr als groote, zwarte pluimen en suisden door den morgenwind.

Het verlangen naar rust was door den tijd bij hem gesleten, het kwam wel eens bij hem op, maar verdween weêr zonder dat hij er aan dacht. Hij was onverschillig geworden voor eigen verveling en eigen verdrietelijkheid, door de onbewuste overtuiging dat eenmaal die groote rust zou komen. Hij had werktuigelijk voortgeleefd en gewerkt. De begrafenis van zijn vader werd onduidelijker voor zijn geest en de angst voor den dood had een anderen vorm aangenomen. Zij openbaarde zich in pijn die zijn vak hem deed, door de voortdurende herinnering aan de ellende om hem heen.

Dikwijls, als hij 's morgens naar het gast-

huis ging, werd hij verdrietig bij de gedachte dat al die ellende nooit kon ophouden en het was hem of hij veroordeeld was om altijd denzelfden, klagenden, levensstrijd bij te wonen. De waereld werd in zijn gedachte niets anders dan een groote wedloop, die eindigde bij den dood. 't Was hem of de poort van het gasthuis het gewone leven afbakende en hij in een andere waereld kwam. Het gasthuis maakte hem den indruk van een groote beerput waarin het riool van het leven uitloosde en waaruit de dood telkens groote massa's weghaalde, maar die toch altijd gevuld bleef. 't Werd hem of hij op den rand stond en de lichamen zag meêsleden in den stroom, of hij ze volgde en ze eindelijk een tijd lang zag rondworstelen in den grooten put waaruit ze bijna nooit kwamen of als ze er uitkwamen weêr een eind werden teruggegooid in het drabbig riool. Maar aan 't eind haakte de dood ze toch vast, tegen alle worstelen en hulp in.

Ongemerkt was dat gevoel in hem gekomen ook buiten het gasthuis en als hij liep of met menschen sprak, kon hij zich

niet weêrhouden te denken aan dat vuile, modderige riool waarin hun lichamen onweêrstaanbaar werden meêgesleurd. Maar ook dat verdween uit zijn geest en hij zag alleen de groote put op 't einde, reusachtig en diep, waarin alles verzonk met dwarrelend gewoel en worstelend geplomp, een groot diep ravijn waar de dood omheen huppelde en met een ploertigen grijnslach telkens een lichaam ophaakte.

Toen begon hij het onvolledige van zijn vak te voelen en minachting voor zijn ambt door machteloze woede, machteloos tegenover den grooten paljas die aan 't eind stond en maar altijd doorschepte uit den altijd vollen kuil. En eindelijk verstompte dat ook voor een groot deel.

Soms echter, voelde hij de woede weer opkomen als hij voor het bed stond van een patient die ongeneeselijk was en langzaam moest sterven.

De wind werd sterker en koeler. De hemel zag er met zijn afgebrokkelde, losse wolken uit als een groote waterplas waarin grijze schotsen ijs drijven die aan elkaâr raken,

voortgaan en eindelijk in kleine stukjes gebroken, wegzwemmen op een onhoorbare trekking. Sneller dreven de wolken voort, telkens grooter plekken hemel openlatend. Het licht daalde over de daken naar onder, lager langs de gevels, verhelderde de wuivende boomtakken en bleef als een grijze tint over de straat hangen. Soesend volgde hij de wolken, die langs de lucht zwommen als in een heller en heller wordende stroom.

Hij herinnerde zich hoe zijn gevoel door den tijd niet meer tot zijn bewustzijn kwam, hoe hij werktuigelijk naar het gasthuis ging, zijn werk deed en iederen patient beschouwde als 'een geval.' Lang had dat niet geduurd. Op een dag had hij zijn moeder in een apoplectischen aanval gevonden en al zijn vroegere ellende was weêr opgekomen. Zijn moeder was verbeterd, doch waar de omgeving weêr hoop had op geheele beterschap, wist hij dat dit het begin van het eind was. Toen zag hij ook weêr duidelijker het beeld van den dood voor zich.

Wanneer hij zijn moeder aankeek, zag hij

tegelijk de zwarte diepte en den dood, wachtend tot zij dicht genoeg bij was om haar te grijpen.

Hij begon zich te voelen als in een benauwde nachtmerrie. Overal zag hij den dood staan. Het werd een waanzin om diagnoses te maken, van dien, van dien, van iedereen. Het deed hem goed zich zelf pijn te doen in zijn gevoel, hij lachte inwendig als hij weêr een diagnose had gemaakt of vermoeden kon, bij iemand die nog niets wist van zijn eigen kwaal. Dan dacht hij: ook die gaat er aan, en onweêrstaanbaar bijna werd soms de neiging om het uit te schreeuwen waaraan de persoon kon sterven. En hij vreesde in huilen uit te barsten over de ellende om hem heen, waartegen hij niets kon doen; hij moest en moest zich nog meer pijnigen, als iemand die in smart, zonder reden, een hond, waarvan hij veel houdt, tot bloeden ranselt, om dan uit te snikken van verdriet over zijn eigen wreedheid.

Tegelijk voelde hij weêr zijn machteloosheid en nu sterker, door zijn eigenbelang dat sprak. Hij trachtte 't van zich

af te zetten, denkend aan zoovele die grooter waren in wetenschap en even machteloos, maar telkens werd zijn bitterheid opgewekt door het gezicht van zijn moeder die half verlamd op haar stoel zat.

De zon stond nu zuiver en wit aan den strakken hemel. Een paar kleine wolkjes dreven onmerkbaar voort in rustige vaart, rose verlicht aan hun gepluisde randen. De groote, breedgepluimde boomen aan de overzij, wiegden zacht heen en weêr met hun hangende takken, waarin een roodgouden glans hing. Scherp en kort tilpten de vogels. De straat ontwaakte met haar eentonige blauwe en roode steenen, onder een gouden rust die warm van den hemel viel. Hier en daar schitterde een venster met een groot, stralig licht, onbewegelijk en scherp.

Sterker dan ooit voelde hij nu die behoefte naar rust, die hij gekregen had bij de begrafenis van zijn vader. Na de afmattende, ongeregelde opwinding van zijn leven in de laatste weken, was zij gestadig toegenomen; nu voelde bij haar in zich opkomen, dringend, groot, allesbedekkend in een lange,

kleurlooze onverschilligheid. 't Was hem of hij altijd zou moeten blijven met dat gevoel, of die groote rust nooit zou komen. Hij voelde hoe zijn geheel verder leven zou zijn, altijd het doodsgevoel dat weêr in hem was ontwaakt en dat hij in zijn geest voelde doorvreten, langzaam en pijnlijk als een kwaad gezwel. Hij voelde het doodsgevoel zitten, vastgeboord als een groot ondier met gehaakte pooten, dat hij niet kon losscheuren maar dat met hem zou blijven zoo lang hij leefde. 't Was hem of zijn binnenste was bekleed met een gelijke doodstint, die al het licht van buiten opving en teruggaf in een matte glanslooze kleur.

Nooit zou die tint helder worden, dat wist hij. Alles wat hij dacht, eindigde met den dood, alles wat hij voelde, wat hij zag, wat hij hoorde, alles loste zich op in één groot, vaag begrip: dood. Hij voelde dat 't nooit meer anders kon zijn.

Achter hem in den kamer brandde de lamp met een gele vlam tegen het daglicht, dat dieper en dieper in den kamer drong, met blauwachtige kleur. Hij keerde zich

om, ging van het raam en draaide de lamp uit.

Grijswit scheen het licht van buiten, over de meubels, die duidelijker tegen de schaduw in de hoeken uitkwamen. Toen hij het bed naderde, lag de zieke rustig ademend op haar rug, met haar mond open. Onhoorbaar gleed het geluid van haar ademhaling in de stilte.

Een tijdlang bleef hij luisterend kijken.

Toen ging hij naar den tafel, mompelde iets als: vervloekt vak, en ging voort met lezen.

April, 87.

Een dag van regen.

Aan Mejuffr. KITTY VAN VLOTEN.

Alles is koud, grijs en nat.

De regen waait in spritsige druppels tegen de ruiten en door de reten der schuddende vensters fluit de klagende wind een weemoedigen klank.

Het blauwe dak aan de overzij glimt van het nat en spiegelt glanzende plekken af van de zeilende wolken. Lange, zwarte strepen druipen treurig en stil langs den roodbruinen muur.

Geelgrijs blinkt de straat van groenachtige klinkers, waartusschen de rimpelende plassen glimmen. Een kastanjeboom, kleverig,

nat en druipend, wiegt zijn kale, knoppige takken op en neêr en schudt kletterende druppels af, die putjes in den zwarten grond boren.

't Druipt langs het grijze hek, waarover natte doeken zwaar heen en weer flappen door den wind, 't druipt langs de muren, langs de blauwe dakpannen, 't druipt in dikke tranen langs de van regen gespikkelde ruiten.

De binnenplaats is stil en verlaten! Een groote, zwarte kat, ongelijk glimmend en geplekt van het nat, sluipt langs den eentonigen muur en kruipt, haar buik over den grond sleepend, onder het hek door en schudt de druppels af die op haar neêr druipen. Zij blijft staan, schudt in trillende trekking haar pootjes, rekt de lange achterpooten en sluipt zachtjes en glijdend de deur in van het gebouw aan de overzij.

Dan is alles rustig. Alleen de regen tikt, met droomerig geluid, zachtjes voort.

Boven de plaats hangen als zware grepen vuile, dikke watten, de wolken aan den hemel, snel en stil voortglijdend.

Klankloos en zonder kleur zakt een zwaar

licht over de huizen en den natten grond, rolt log over de steenen en blijft wezenloos hangen tegen den muur en in de schemerige hoeken.

Langen tijd zijn de wolken grijs en de stilte wordt eentonig door de rollende druppels, die dof klinken op de natte omgeving.

't Houdt op te regenen. Alleen de wind valt met korte stooten op de plaats. Tusschen elken ruk mompelt het week geluid van een druipende vergaârbuis, weemoedig, zangerig een onduidelijke muziek, gestadig druppelend en tikkend, glijdend en klinkend.

En plotseling valt een groen licht van den zwarten hemel, krast over de glimmende dakpannen tegen de geel-witte vensterkozijnen en slaat blinkende plekken in de plassen. Blauw-grijs worden de wolken door de gele zonnestrallen, die schuins neêrlijnen uit een breed-afgebrokkelde scheur in het westen.

De regen valt in dunne aaneengesloten stralen neêr, loodrecht, als glanzende glas-

draden, getrokken van de wolken naar den grond.

Maar met een scherp ruk schiet de wind uit en boldert over de daken naar beneden, een witten, spattenden waterstraal uit een dakgoot kletterend naar onder plensend en rukt aan de kale takken van den kastanjeboom, die tegen elkaâr tikken met 't klankloos geluid van oude doodsboten.

En de groene lichtglans klimt van den grond op langs den muur. De plassen worden weêr donker, zwartglanzend; alleen de vensterkozijnen zijn nog geel en de natte dakpannen glimmen in het valsche licht. Langzaam sluit de scheur in de wolken aaneen, de zonnestralen worden dwars en verdwijnen. De regen valt weêr in dikke, vette, ronde droppels op den grond en druipt in breede stralen langs de vensterruiten, onder het vale licht dat zwaar neêrhangt aan den smoezeligen hemel.

Doffer en dompiger begint het licht te zakken; het stapelt als een dikke, grijze walm langs de muren, in de hoeken en spreidt zich over de natte straat. Dichter

en hooger wordt de laag; zij stijgt langzaam op, zich hechtend aan de vensterkozijnen, klevend aan de naakte boomtakken, in dikke vlokken over 't hek hangend en de regenstralen glijden spoorloos in de donkere laag waarin nog diepe, heldere, plekken overblijven.

De massa's verdwijnen in elkaâr, vloeien ineem tot een onduidelijke, vage mist en stijgen altijd door tot dat zij over de daken hangen, mollig, in dikke dotten, vormloos en uitvloeiend. En dan hoogen zij op tot dat er één groote, breede mist tusschen den hemel en de aarde hangt.

De wind waait met lange zuchten over de huizen, de regen valt in onzichtbare, kletterende stralen naar onder.

Alles is koud, zwart en nat.

Nov. '86.

Een Achtermiddag.

Aan A. HENRIQUES DE CASTRO.

In de doffe loomheid na het koffiedrinken, was hij neêrgevallen in zijn luijen stoel, niet in staat om te gaan werken en in de trage, lauwe kamerlucht had hij zich langzamerhand machteloos gevoeld om op te staan en hij was blijven droomen, wezenloos en zwaar, in de vage drijving van zijn gedachten, deinend als de wolken tabaksdamp, die laag in den kamer hingen.

Onder den verdrietigen invloed van den regenachtigen Octoberdag, was zijn moedeloze bui der laatste dagen tot een uitbarsting gekomen, hem krachteloos makend en lam.

Vreemd waren die buien niet voor hem. Soms duurden ze weken achtereen, eentonig-grijs en maakten hem onmachtig om te denken. Dan verdwenen zij plotseling en hij voelde zich weêr als te voren; alleen bleef er een zekere vermoeidheid achter, alsof hij dagen lang ziek was geweest.

In het sombere licht van een dreigende regenbui, dreef in zijn kamer een donzig schemer, stil en droomerig glijdend over de meubelen.

Alleen bij de vensters stond een waterig, geel licht, vreemd afschijnend van een zonnige wolkplek, valsch klinkend tegen den doffen toon der schemering.

Een fijne regen begon te vallen, dun, stoffig, zilverachtig zwevend in den gelen lichtveeg, die schuin over de natte straat en de glimpende daken, aan de overzij, heenstreek.

En onder de tintelende, geluidlooze trilling van den regen, loste langzaam de gele glans onmerkbaar op naar de lucht, waar alleen nog een heldere, witte wolk afplekte tegen het dikke grauw er omheen.

Op eens herinnerde die vreemde lichtglans hem aan jaren geleden.

't Was een winderige zomerdag. Hij reed met zijn moeder en zuster in een boeren rijtuigje, over den naakten weg tusschen groote veenplassen. Telkens stond aan den kant van den rechten grindweg een spookachtige, hooge boom alleen, met groote, wijd-pluimende takken die een donkere plek heen en weêr schuivende schaduw op den grond maakten. Aan beide zijden van den weg lagen groote waterplassen, donker stalend in een voortdurende kabbeling, met breede, wijde streken puntig, wegbrokkelend zilverschijn. Hoog in de lucht witte een scherpe zon, strak glanzend in de ver-blauwe welving. Voortdurend gleden wollige wolken, van den verren horizont af boven de plassen, aan elkâar brokkend tot groote massa's en wêer uiteendrijvend in vreemd-randige stukken, snel gestuwd door den bollen wind, groote, donkere, angstige schaduwen over den grond glijdend, die geluidloos voortjoegen en in de ruimte verdwenen, schimmig en spoorloos.

Terwijl zij langzaam over den eentonigen weg heen hobbelden, stuwden de wolken dichter en grijzer ineen, geleidelijk hun schaduwen beneden aaneen voegend; de zon verdween achter de grijze massa die stil en statig opdreef van ver en tegen 't blauw voortschoof. De wind begon grauw te vegen langs 't donkere water, uitbollend over den weg naar de groote streek land heel ver, waarop de zon scheve, gele strepen nêerstaafde in een breede galming van goud licht.

Een stuivende wolk regen kliefde van verre uit den grijzen hemel af, voortsuizend over 't water, snel door de ruimte drijvend. In een dwarrelende klettering straalden de dikke druppels nêr op het rijtuig, waarvan de zeiltjes waren neêrgelaten en donkerden de bruine huid van het paard dat kittelig zijn ooren schudde en met zijn regelmatigen stap droomerig voortsopte over den natten weg.

Nu, terwijl hij soezend keek naar 't wegwijkend licht, voelde hij dien dag wêer. 't Was als hoorde hij den soppenden, regelmatigen stap van het paard, waartusschen

de stem van zijn moeder achter uit het rijtuig, gedempt, zacht, mompelend klonk, bedekt door het waaiende gekletter der regenstralen op de leêren kap van het rijtuig. Hij zag weêr dien geheelen dag voor zich, het dorp waar zij waren gekomen, het ouderwetsche, muffe logement, den vreemden stal met de wegduisterende paardentuigen en wagens; hij hoorde wêer de stem van den stalknecht, toonloos klinkend in de stilte als hij het paard toesprak en de metalen tikken er tusschen van de hoefijzers op den steenen vloer.

Dat was alles al lang geleden. Hij trachtte uit te rekenen hoeveel jaren er sinds dien dag voorbij waren gegaan, maar hij was te mat en telkens dwaalde hij af.

De lichtende plek aan de lucht was gluiwend ingeschoven tusschen de grauwe wolken. De lucht was nu glad en toonloos, in een uitgestreken eenkleurigheid van grijzend wit. De fijne regen had opgehouden. In dikke, kleurlooze stralen viel de regen neêr, klakkend op de bruingele boombladeren, ruischend in het groenige gracht-

water, dat opbelde in zenuwachtige trillingen.

In den kamer was de schemering ingedommeld tot een zware, fluweele donkerte, log en bewegingloos hangend op den grond.

Voortsoezend dacht hij aan vroeger. Hij herinnerde zich den tijd, dat hij met zijne familie buiten had gewoond, de helle, lichte zomerdagen, de lange maanden dat hij met vacantie thuis was. En in een vage vermooiing van alles wat voorbij was, voelde hij langzamerheid zijn groote weemoed opkomen, die hem verdrietig liet rouwen naar wat niet weêrkwam en angstig liet vooruit denken naar wat nog moest gebeuren. In een ziekelijk verlangen dacht hij aan de dagen toen zijn moeder nog leefde, toen hij nog een thuis had en toen er een huishouden was, door haar bijeen gehouden.

Na haar dood was 't uiteengespat en 't was hem na dien tijd geworden of hij voortdurend, zelf vreemd, leefde onder vreemden. Al langen tijd vóór haar dood, had hij geleefd in den onrustigen, krankzinnigen angst, dat hij elk oogenblik het bericht er van kon

krijgen. Wanneer hij Zondagsavonds van haar wegging en haar achterliet in de stilte van haar rustig huis, drong altijd de pijnlijke gedachte in hem op: als ik haar maar levend terugvind. En hij trok de weken om, winst rekenend als hij haar nog goed zag, schrikkend bij elken brief dien hij van huis kreeg, soms in een plotselinge, benauwde vrees opspringend als hij dacht dat zij op eens kon sterven.

Eindelijk was 't toch gebeurd. 's Morgens vroeg had hij een telegram gekregen, dat zij erg ziek was en dat hij moest overkomen. Hij was weggehaast naar huis. Toen hij thuis kwam, was zij al dood.

Dat waren de twee laatste dagen, die hij in haar huis was geweest. De eerste dag was voorbij gegaan in een rommelende, brokkelende drukte van brieven schrijven en beschikken voor de begrafenis en de verdrietigheden die hij telkens ontmoette bij 't doorloopen van de leêge kamers of bij 't openen der kasten, hadden geen tijd gehad tot zijn bewustzijn te komen. 's Avonds was 't geweest, als zooveel avonden, dat

zij allen bij elkaâr hadden gezeten onder de helder brandende lamp, in den gezelligen voorkamer. En telkens moest hij zich door het vele spreken heen, met alle kracht herinneren dat zij alleen boven lag.

Hij was naar haar kamer gegaan om iets te halen. Op zijn teenen loopend, alsof zij sliep, was hij binnen gekomen. De kamer was nog precies als 's middags, met 't neêrgelaten gordijn voor 't half opgeschoven venster, waardoor een scherpe, koude lucht binnendrong, 't gordijn in matte welvingen opblazend. 't Was een trillende, doffe stilte, die er hing over haar breede ledikant en diep drukte op de ongelijke plooiën van de deken, waaronder zij lag. Hij had voorzichtig de kast geopend, waaruit hij iets moest halen, omschrikkend bij het knarsen van het slot, alsof zij wakker zou worden van den klank. Maar toen hij aan het bed kwam, voor hij wegging, zag hij, bij het licht van de kaars, dat zij nog lag als dien ochtend, rustig op zij gebogen met haar goedige hoofd, altijd starend naar hetzelfde punt op den grond, ver, ver weg.

En ook daarna voelde hij het niet, dat zij dood was.

Maar toen hij 's avonds te bed lag, in het kamertje naast haar, waar hij zoo dikwijls geslapen had in zijn vacantie en de dagen dat hij overkwam, toen was 't hem, in het donker van een zenuwachtigen nacht, in zijn bewustzijn gezeurd dat zij weg was voor goed. Telkens sluimerde hij in en telkens schrok hij wakker, helder van hoofd, moê van gedachte, altijd en telkens denkend aan haar laatste woorden: ik ben zoo benauwd, ik ben zoo benauwd.

Nu, na al den tijd die er over heen was gegaan, na al de dingen die hij in die maanden had doorleefd, voelde hij weêr den drang naar zijn keel en de stralende vochtigheid in zijn oogen, zooals hij telkens dien nacht had.

En 't was hem als dien nacht, of hij haar gezicht wêer zag, verwrongen, met de diepe voren om den neus en de groote oogen, zooals hij haar zoo dikwijls had gezien bij haar leven, wanneer zij angstig was.

Hij herinnerde zich het wakker worden

den volgenden dag, het onmeetbaar oogenblik dat hij vrij was van het zeurende refrein, en het plotselinge opknijpen naar zijn keel: ze is dood!

En dien dag had hij gevoeld dat zij er niet meer was. 't Leek hem alsof het gevoel van haar dood-zijn er in gevljimd was gedurende den nacht, en nu niet meer los kon. Overal was haar dood. In de drukte der huurlingen die haar kwamen afleggen en haar naar beneden droegen, onder een zwijgend, dompig gestommel in de gangen en op de trappen, in het ongeregelde van het huishouden, het vreemde van het huizen op den achterkamer die anders voor slaapkamer gebruikt werd, en door het valsche, bleeke, vreemde licht, dat van een lage lucht moeilijk hing over de stille sneeuw.

Buiten lag de sneeuw in een dikke laag, hoog opgewaaid tegen de muren en boomen, in diepe, gebogen kuilen geblazen tegen de hoeken, waarop de wind speelde. Hier en daar waren gladde, kale plekken, dun beveegd met sneeuw door de tocht, die telkens scherp over den grond streek. Bij elke wind-

vlaag ruischte een stof van harde, kleine sneeuwvlokjes door de lucht, schurend en ritselend tegen de bevroren boomtakken, stuivend tegen de ramen, waar ze onmerkbaar werden geperst in de reten en sponningen onder het droomerig huilen van den wind.

In huis was 't langzamerhand rustig geworden. Tegen den avond was 't stil, een suizende stilte, recht opstaand in de gangen en de kamers, onbewegelijk en dicht.

Hij had voor den brandenden kachel gezeten, een langen tijd, hoelang wist hij niet. Achter hem was 't gordijn voor het raam hoog opgehaald en 't was of het zware, grijze licht, dat over de daken aan de overzij naar binnen dreef, langzaam en gestadig verdonkerd werd door de treurige windvlagen. Ze bliezen tegen het raam met bol gewaai en piepend gefluit door de reten; hij hoorde ze bolderen over 't dak en vallen in den schoorsteen en de kachelpijp met holle toonen, huilend, treurig klinkend als groote, diepe zuchten.

't Werd stiller en stiller. In de toenemende schemering dommelden zijn huisge-

nooten langzaam in, vermoeid door de laatste dagen, en 't was hem of hij alleen zat, verlaten van ieder. Sterker dan den geheelen dag voelde hij, op dat uur, de doode die beneden lag, alleen, koud in haar kamer, en 't was hem of haar onbewegelijkheid begon uit te ronden, verder en verder, van beneden af langzaam deinend en opdommelend langs de trappen, drijvend over de gangen, alles bedwelmend in een zachte, dikke laag grijze rust. Toen zag hij voor zijn geest zijn geheele leven, dag voor dag, maand na maand, jaar op jaar, één lange, geluidlooze, groote rij.

Telkens wanneer de wind met kracht in den kachel stootte, schrikte hij op; de beelden verdwenen en 't refrein van den geheelen dag, vermoeiend en steunend, kwam terug: ze is dood. Dan zag hij haar weêr vóór zich, zooals hij haar in bed had gezien, bleek, op zij gebogen met haar goedige gezicht, starend naar den grond, ver, ver weg.

Buiten werd 't donker. De wittig-blauwe weêrschijn van de sneeuw, die naar de lucht opsloeg, maakte of onder den donkeren he-

mel een fosforglans hing, koud en vreemd. In het toenemend duister klompten de voorwerpen in den kamer zwijgend weg, vormeloos, zwart, met strepen lichtschijn spookachtig glimmend. En 's avonds, terwijl ze allen boven zaten, was hij naar den kamer gegaan waar zij lag, zacht en stil loopend onder het voorzichtig openen van de deur.

't Was hem of hij in een vreemden kamer kwam, waarin enkele stukken hem bekend waren; de kast in den hoek, een stoel, die aan de overzij stond, een voetenbankje van lichtblauw borduurwerk, dat ze vergeten hadden weg te zetten en nu levenloos op het tapijt afplekte. Toen hij naar ze keek, kregen ze iets vreemds voor hem, een gezicht dat hij ze nooit had gekend, ze leken dood in hun zwijgende onbewegelijkheid. De groote spiegel boven den schoorsteen, waasde in een blauwachtigen schijn, dof en mat.

Suizend poederde de stilte van 't plafond af, naar onder over de withouten kist die in 't midden stond, in teêre, onzichtbare wolken spreidend over den kamer. De klok tikte met ernstige, bedaarde doffe schokjes

voort, starend met zijn wijzerplaat in de stilte, als een oud, veel wetend gezicht. Onbewegelijk en recht, boorde de kaarsvlam naast de kist omhoog in de stilte, even zacht nijgend wanneer de wind door de sponning van het raam suisde.

In de sneeuwende dofheid onder 't raam klonken nu en dan een paar korte stemmen van voorbijgangers, krakend met hun stappen in de dikke laag op den grond; dan werd alles weêr dof en donzig.

Toen had hij zacht het deksel van de kist geschoven en had de doeken losgemaakt, waarmêe het gezicht bedekt was.

Zij lag, alsof ze nog te bed lag, altijd starend naar dat eene punt ver, ver weg, met haar hoofd op zij.

Hij had een tijd staan kijken en had haar gestreeld langs de koude wangen. Daarna had hij de kist dicht gemaakt en was weggegaan; en zij was wêer alleen gebleven, angstig alleen, met de lange brandende kaars aan het hoofdeinde, recht opborend in de nachtstilte.

Nu, terwijl hij soesde, voelde hij weêr

den dag na de begrafenis, in een snerpende kou; het reizen, met haar lijk achter den trein in een bagagewagen, het ophouden aan de tusschen-stations waar de menschen onverschillig langs de waggons liepen onwetend van den achtersten wagen, het moê voelen in zijn hoofd bij het schokken wanneer de trein over een wissel ging en hij in gedachten haar hoofd zag wiegelen heen en weêr, en altijd-door zijn smart die telkens opgolfde uit zijn borst naar boven, waar ze stuitte in zijn keel die dichtkneep als moest hij stikken.

En daarna de lange, trage gang door de bemodderde, besneeuwde stad, met den wiegenden lijkwagen vóór hem, de menschen die bleven staan kijken en die hij zag door de mist der bevroren portier-raampjes, den bochtigen weg langs het water, een weg dien hij zoo dikwijls was langs gereden, en dien hij wist dat ook hij eens zou moeten afleggen lang uitgestrekt, schokkend vooruit, zonder terugkomst.

Hij voelde weêr als dien dag 't vermoeiende gevoel in zijn hoofd, dat, pijnlijk kloppend

van ingehouden zenuwachtigheid, zwaar spilde op zijn hals alsof 't elk oogenblik zou afvallen; hij voelde het vreemde gevoel als op 't kerkhof, toen hij de kist voor zich uit zag dragen in het stommelend gedrang der mannen, 't gevoel of 't zijn moeder niet kon zijn die weg was; hij herinnerde zich het plotselinge opschrikken toen de begrafenis was afgelopen en 't tot zijn bewustzijn kwam dat zij 't was en dat ze nu voor goed weg was, voor altijd.

De zware regen had opgehouden. In een zachte witheid dreef het licht helderder over de straat, glanzende plekken glimmend in de zwarte plassen en over de blauwende steenen. Schuivend gleed de schemering uit den kamer voort; de voorwerpen hoekten langzaam uit de duisternis op, met scherpe kanten snijdend in het licht.

Hij stond moeielijk op uit zijn stoel, mat, duizelend van vreemde dofheid en liep suffend een tijd lang heên en weêr, denkend aan den dood dien hij zoo dicht bij had gezien.

Hij kende den dood al lange jaren. Eerst

waren het onbekende menschen geweest, die hij dood had gezien. Die hadden geen anderen indruk op hem gemaakt, dan dat 't voorwerpen waren, die men zeide dat eens geleefd en gedaan hadden als hij. Zij waren hem altijd onbegrijpelijk geweest in hun zwijgenden menschenform en nooit, wanneer hij voor ze stond, kon hij zich opdringen dat ze eens geleefd hadden.

Daarna had hij menschen zien sterven. De meesten had hij een tijdlang gekend; maar 't waren vreemden geweest, aan wie hij nu en dan eens gehecht was, omdat zij langen tijd onder zijn behandeling waren gebleven. En zijn gevoel voor den dood was verstompt en hij was den dood gaan beschouwen als iets onbegrijpelijks, dat buiten hem en de zijnen omging.

Maanden had hij voortgeleefd in de berusting van zijn gedachte. En als soms bij het bed van een patient, aan wien hij gehecht was, de vroegere gedachte bij hem opwaarde dat de menschen die hij liefhad ook eens zoo zouden liggen, hijgend en zonder bewustzijn, en dat er een dag zou komen

dat ook zij bewegingloos als voorwerpen zouden worden weggedragen en hij ze nooit zou weêrzien, als hij dan weêr de angst voelde die hij in het begin zijner studie had gehad, een angst die dreigde hem krankzinnig te maken van machteloze vrees, dan duwde hij, stampvoetend van verdriet, die gedachte met alle kracht weg, omdat hij de beroerdheid niet wilde voelen, die hij nog in zijn leven moest hebben. En langzamerhand was hij die gedachte gaan weghouden voor zich zelf en had haar opgeborgen in zijn geest, moeite doende om haar niet meer te voelen.

Zoo was hij langen tijd rustig gebleven. Maar op eens was, door den dood van zijn moeder, weêr zijn vroegere angst opgekomen. Na haar sterven was 't of alles wat hij vroeger voor den dood gevoeld had, alles wat hij had trachten te bedekken met andere gedachten, of dat alles opwring in zijn binnenste, grooter en forscher dan voorheen, of de doodsgedachte was gegroeid, in stilte voortwoekerend als een giftige schimmelpiant, alles bedekkend met een grauwe, onoogelijke laag.

En als vroeger was hij weêr den dood gaan zien overal, een spottenden, grijnzenden dood, die altijd met hem meêging en die telkens zijn gelen lach opkraste, wanneer zijn gedachten de koude kleurloosheid van zijn leven deden opblauwen tot een warmer tint.

De heldere lichtglans aan de lucht was ongemerkt weêr weggeschoven achter de vuilwitte wolken. In een wuivende schudding der boomtakken schoot de wind uit met een langen ruk, een breede klettering van druppels uit de bladen klakkend tegen de vensters. De regen begon weêr te dalen, eindeloos, eentonig en gelijk, in een zware, maathoudende tikkeling. Dompig begon de duisternis neêr te glijden van de vette lucht, zich lagend, geluidloos en zacht, dichter en dichter.

In de moedeloze neêrslachtingheid van dien middag, voelde hij een wanhopigen lust in zich opwoelen, zich zelf pijn te doen. En hij spande zijn gedachte op de ellende die nog moest komen, op al de dooden die hij nog om zich heen moest zien, zijn

toekomst verwend met een breede, duistere doodstint.

De gedachte kwam in hem op aan den tijd dat hij zou neêrliggen, overtuigd dat hij ongeneeslijk ziek was, voelend dat zijn leven ongemerkt, gestadig wegvloede uit zijn moewe lichaam en hij ging na hoe hij zou voelen wanneer hij wist dat hij nog maar kort had te leven, terwijl hij den dood zou zien opsluipen naar hem toe, langzaam en stil.

En hij dacht aan zijn meisje. Al lang had hij haar dood in zich gevoeld. 't Was in zijn ziel vast geslagen, plotseling, als de klauw-greep van een wild dier, korten tijd nadat zij geëngageerd waren.

Zij hadden gewandeld, heel ver buiten langs de zee en waren in het gras van den zeedijk gaan zitten. Voor hen uit rimpelde de watervlakte, kleurig als de binnenkant van een zeeschelp, met vage, lichtgroene schijnsels overschijnend in grijs en rose. Telkens, wanneer de wind van achter den dijk over het water streek, moireerde de vlakte in kleine ruwigheden die onmerk-

baar oplosten in de staâge rimpeling er omheen. Tusschen het gras soemden insecten droomering heen en weêr. En boven, in het lichte blauw, plekte de zon, plat en groot, in een zilveren harden glans, een strakken schijn vegend langs de lucht. Hier en daar dreef een wollige, donze wolk glijdend voort, statig, ernstig voortgaande, breedhangend in de ruimte. Langzamerhand hadden ze gezwegen en zij was ingesluimerd, lang uitliggend op den grond. Gedachteloos bleef hij naar haar zien, spelend met zijn handen door het gras. Onder haar gesloten oogen lagen diepe schaduwen, afgrijzend tegen de kleur van haar wangen, wit door het omstaande groen, haar mond was halfopen en onmerkbaar blies een kleine ademhaling tusschen haar stille lippen door. Ze lag zwaar rustend, onbewegelijk in het licht, achterover met haar armen langs haar zij, stil in de stilte rondom. Plotseling leek 't hem of ze veranderde in haar rust en terwijl hij vooroverbuigend op haar keek, was 't of de zachte ademhaling ophield en ze doodlag, dood.

Toen ze wakker werd, waren ze voortgewandeld.

Maar na dien dag had hij haar gezicht niet meer uit zijn herinnering kunnen dringen, toen ze neêr lag met half geopenen mond en uitgewischte uitdrukking en telkens voelde hij de pijnende gedachte: eens zal ze zóó liggen en niet meer opstaan. Dan zag hij haar voor zich zooals hij zoovelen gezien had en dikwijls was 't hem, als hij naar haar keek, of haar gezicht veranderd was, met twee groote, donkere gaten voor oogen en een grijnzenden glimlach, breed uitgetrokken om haar witte tanden.

Hij nam haar portret van zijn schrijftafel. Veranderd door den vreemden lichtschijn die van buiten kwam, was 't of het strakblikkend gezicht, dat hem wezenloos aanstaarde uit de lijst, leek op haar gezicht toen ze achterover lag, bewegingloos en bleek, of het 't gezicht was van een doode. En terugvallend op zijn stoel, dacht hij aan den tijd van ellende, die komen zou. Hij peinsde hoe ze zou sterven en hij haalde de doodsgezichten op in zijn geest, die hij gezien

had toen hij in het gasthuis was. Ze kwamen één voor één op, geluidloos zwevend, met dezelfde uitdrukking van moeheid en kalme stilte. Zij gleden voorbij, schimmig en vaag; eene was hem duidelijk bijgebleven met haar donkere haar en groote oogen, in den hoek van een zaal.

Zou ze sterven als Alida?

Hij dacht aan den tijd die komen zou, dat ze ziek zou worden; dan zou hij zien dat ze ongeneeslijk was, hij zou weêr doormaken wat hij doorleefd had met zijn moeder, de pijnlijke spanning van haar beter worden en weêr instorten en eindelijk, na lange, sombere dagen, zou de dag komen dat hij aan haar bed zou zitten, machteloos om haar te helpen, radeloos wroetend in zijn onvruchtbare wetenschap, terwijl hij wist dat ze ging sterven.

Mat geslagen door de benauwende smart, die in hem opweende, rilde hij ineem in een moede losvalling van zijn krachten.

En in den eindeloozen weemoed over zijn bestaan, waarin hij den dood altijd en overal zou voelen, bleef hij staren in de fulpen

duisternis, die langzaam zijn kamer opvulde.

Buiten daalde de onzichtbare regen gestadig neêr, weemoedig voortgezweefd door de weenende waaijingen van den wind.

October 1888.

Pinksterbloem.

Een gelijke, heldere lucht, diep van onbeweeglijk blauw en hoog tegen de diepte een groote, gladde, glinsterende zon, alles verglanzend met wit, scherp licht.

Kantige, donkere schaduwplekken, scherp-aflijnend tegen het licht; drooge stofwolken traag opwiegend van den grond en verguld nêrwemelend over de drooge grassprietten en verschrompelde boomen aan den weggant. In 't water langs den weg een lange, vermoeiende, trillende, breede plek, wit schitterend door de rechte zonnestralen, in korte lichtstukjes uitgolvend en bewegelijk stilstaand in een vermoeiende kabbeling.

In lange rijen, wandelende zondagsmensen, voortschuivend in het stof dat in wolkjes opstoot onder de voeten en schoenen en broek bedekte met een grijze laag. Een gewarrel en gewriemel van donkere mannenfiguren met glimmende zondagshoeden en daartusschen de scherpe kleur van een vrouwendoek of de karakterlooze schijn van een lichte kinderjurk.

Telkens spleet de donkere, bewegelijke massa uiteen voor een roodgele wolk waarin een rijtuig voortrolde en sloot zich wêer om opnieuw te wijken, onder joelig gedrang, wanneer de doffe hoeftred van een naderend paard in gelijkmatigen rythmus over de stofbedekte klinkers aanklopte. En langen tijd kon men de roode stofwolk volgen waaruit de wielspaken korte, glimmende lichtstrepen schoten of waarin de zon op een gladgepolijst portier een bewegelijke, kortdurende lichtplek brandde.

Heel in de verte de stad, in een breede kromming zich uitstrekkend aan beide zijden van het water, te voorschijn komend als uit een lichtgrijs, over hangend neteldoek,

waaruit spitse torens vaag tegen de groenachtige lucht opstaken. Als een zonnig monster lag de vormlooze klomp huizen waarop 't licht strepen boorde en de witte wegen aan beide zijden van het water lagen bochtig en zwaar als een paar reuzenarmen, waarop een troep donkere insecten heen en weêr kriede.

Telkens kwamen tusschen de menschenhoop groote, leêge plekken, waarin de grond zichtbaar werd, wit-brandend onder het gloeiende licht. 't Was of de zon onbewegelijk stond boven het water dat met korte, spitse golfjes voortglom tot heel ver aan een bocht van de weg en of de zonnestralen recht naar onder lijnden op den grond waar zij afbraken en wegbrokkelden over het land, tusschen de huizen en over de glimmende daken, waarop de schoorsteenen lichte rookwolkjes recht naar boven ademden.

Een proletariërs-huishouden strompelde voort in het stof.

Hij, voorop, duizelend van zon en jenever, met loshangend vest en een broek waardoor stukken rose vleesch schemerden.

Zijn doorgelopen schoenen schuifelden over den weg en schoven stofwolken op, die zijn bezweet gezicht grijsvuil maakten. Onder zijn gescheurde pet glommen de zweetdruppels naar onder langs zijn rooden drankneus in een vuilen stoppelbaard, die om de gemeene mondhoeken stekelde.

Zij kon niet met hem meêloopen en bleef telkens achter, door 't jongetje op bloote voeten, dat zich vast hield aan haar rok en zich liet meêtrekken over den warmen weg, waar de zon hun in de oogen scheen. En zelf had zij 't al moeielijk genoeg. Haar gezicht was rood, gloeiend geblakerd en de dunne, lange slangen, ongekamd haar vielen onder haar muts uit en kleefden tegen 't natte voorhoofd. Haar jak was open en liet haar magere, groezelige hals zien die overging in een grijs vuil hemd, nat doorzweet op den langen weg. Zij liep voort in 't kruis doorgebogen, met de armen langs de zijden, zwaar door een breede zwangerschap die haar 't onderende van haar jak oplichtte en den vuil- zwarten rok optrok, zoodat de gescheurde pantoffels en afgezakte kousen te zien kwamen.

En telkens bleef ze staan rusten en kruisde de handen onder haar zwaren buik samen of veegde, met den punt van haar jak, de dikke zweetdruppels af die over haar stoffig gezicht kleefden.

‘Kan je niet wat gauwer loopen?’ snauwde hij haar toe, van uit de verte.

En zij zette zich weêr in beweging, schommelend als een gans, met haar buik ver vooruit en nog meer doorbuigend in den rug, om zich in evenwicht te houden. Maar 't jongetje was achtergebleven en ze moest op hem wachten. Toen dreigde hij met zijn vuist naar 't kind, spooog een langen spriet bruin in het stof en ging voort.

En toen de vrouw het kind bij de hand had genomen en opkeek, zag ze hem verdwijnen in een gemeen, klein kroegje.

Zij zette zich neêr op een hoop klinkers aan den weg om te wachten en staarde naar de zondagsmensen die 't hoofd afwendden van haar schaamteloze zwangerschap.

Gasthuisschetsen.

Een zang.

Aan mijne Zuster.

Toen de studenten, die 't college in psychiatrie volgden, binnen kwamen, stond de professor geleund tegen den post van de deur die toegang gaf tot de vrouwen-afdeeling. De deur stond open en 't stille gedruisch van de vrouwenzaal gleed zachtjes den donkeren college-kamer binnen, waar 't verdween in de schemering.

Door hooge vensters zonder gordijnen, viel een glanzende, gele zon van een Oktober-middag naar binnen, groote plekken licht teekenend op den grond, wit en scherp terug-glimmend naar boven.

De patiënten zaten in groepen verspreid om de lange tafels, 't grootste gedeelte rustig voortwerkend; sommige vrouwen zaten alleen, achterovergeleund tegen den witten muur, met een wezenlooze blik naar buiten kijkend, doelloos starend naar de verte, terwijl ze nu en dan met de oogen knipten, wanneer de wind de boomen in den tuin bewoog en een schitterend zonnelicht tusschen de boomtakken doorschoot en ze in 't gezicht scheen.

Een oude idiote, slordig in haar gasthuis-kleêren met haar paarsche jak open en den donkeren rok hoog opgetrokken, liep langzaam de zaal op en neêr, voortdurend mompelend en brommend, met een mummelende beweging van haar mond en een snelle verandering in de plooien van haar gezicht, dat rimpelig was en een pijnlijke uitdrukking had van treurige vroolijkheid. Telkens wanneer zij een der ramen voorbij kwam, scheen 't licht in een helderen gloed over haar heen, verminderde terwijl zij voortging en viel weêr op haar bij 't volgend venster. En in gestadige afwisseling van helderheid en schemering liep ze voort, van 't eene einde der zaal naar

't andere, in regelmatigen, rechten gang, met de handen voor haar borst en de vingers met zenuwachtige beweging in elkaâr strengelend en weêr los makend.

In 't midden van de zaal zat een meisje rechtop in haar stoel, de beiden armen uitgestrekt op den tafel en de handen gevouwen. Haar dikke vlechten met onregelmatige grepen in elkaâr gewrongen, glansden van een rossen gloed en maakten met de losse, uitwaaiende, naar voren uitspringende, weêrbarstige haren een dunne, vage, lichtblonde schemering over haar voorhoofd, langs haar ooren naar achter in den nek, waar zij in dichte, dansende krulletjes telkens door elkaâr trilden. Onrustig keek ze heen en weêr, 't hoofd schuddend in kleine vermoeiende bewegingen, haar oogen onder de blonde wenkbrauwen groot en helder van vloeiende blauwheid, nu eens scherp opschitterend met hun glanzend wit, dan weêr ernstig en diep, geheimzinnig zacht, pijnlijk en klagend van stil verdriet.

Een zacht geroesem van stemmen dreef in de zaal, stil en eentonig, gedempt opstij-

gend uit den grond en bleef hangen in de lucht als een zachte, grijze wolk, die voortdurend vervloede tot een dunnen, ijlen, nauw zichtbaren nevel.

Plotseling stond 't meisje op. En in 't zachte gedruisch dat in de zaal hing, begon ze te neuriën, stil en rustig voor zich heen. De idiote bleef staan, achter haar, verwonderd kijkend en luisterend naar de stem, die zacht en duister klonk, als kwam zij van heel ver.

Maar langzamerhand begon in 't kleurlooze van het gezang een tint te komen van helderheid, alsof 't licht dat van buiten kwam, zich mengde in haar stem en zich geleidelijk er in oploste.

Zij kwam zingend naar voren en terwijl de andere patiënten stil werden, bleet zij staan in de heldere lichtplek van een raam, midden in de zaal.

De zonnestrallen, die door de gekruiste raamroeden vielen, waren als lange, rechte staven goud, die afstuitten tegen haar lichaam waartegen zij schenen te vervloeien. Zij stegen op langs haar rokken, langs haar heu-

pen, naar boven over haar borst; zij vloeiden op, hooger en hooger, in haar geopenden mond, golfd en langs haar oor, dat aan den rand verguld werd en stroomden met lange, groote golven in 't blonde haar, dat een gouden wolk scheen, zwevend boven haar hoofd. En de gouden vloed, die haar mond instroomde, golfde terug in heldere, glanzende tonen, hoog van kleur, schitterend, warm opwuiwend in de lucht naar boven. Maar langzaam begon 't instroomende goud uit te vloeien in ijle, dunne, zwevende lovers, die sneller en sneller begonnen te regenen in de omgeving, tintelend, draaiend door elkaâr, hooger en hooger in de lucht. Ze schenen neêr te dwarrelen over de tafels, over den grond, waarvan de lichte stofjes opwiegden naar de zonnestrallen, zij trilden naar de schemerende hoeken, waar zij bleven hangen, een vagen schijn uitstralend.

't Was of de zaal werd gevuld van een groot, goud licht, dat van haar uitging.

Zachtjes vervloede 't gezang. 't Bleef stil. De patiënten zaten onbewegelijk, als volgden zij de dwarreling van klanken die

zich opgelost had in de lucht, spoorloos, geheimzinnig als in een droom.

Alleen 't brommend gemompel van de idiote, rommelde gedempt door de zaal.

Maar plotseling sloeg de zangster met een bereeden zwaai haar armen omhoog, in groote kringen de gouden zee bewegend, waarin zij stond, en 't was of zij met beide handen in de gouden wolk greep, die over haar hoofd hing. 't Was of zij de ruime galmen van een woesten lach uit de wolk schudde naar onder, over zich zelf, om zich heen, in schietende, grillige stralen over de patiënten. Een lach die rolde door de lucht, in groote krinkels opschroevend naar boven, buiteland met korte schokken over de zonnestralen, ze snijdend met weke rondingen. Hij stuitte tegen de zoldering, waar hij afviel in korte brokkeling, flitste in de hoeken, waaruit hij neêrgleed in een breede laag, viel op den grond, waar hij voortbuitelde, 't stof opjagend in wilde dwarreling en kwam weêr terug tot haar, opklimmend van onder, haar inwikkellend, inrollend, draaiend om haar heen, botsend tegen nieuwe

galmen, die zij in wilde schudding om zich heen strooide uit het goud boven zich.

En 't goud van de klanken groezelde, 't werd doffer en geheimzinniger van glans en de lach bromde voort als komend uit een diep gewelf.

Maar op eens schoot hij uit in scherpe, witte, zilveren geluiden, sloeg krijschend op in harde, gele schreeuwen, kraste langs de muren, streepde in rechte, harde lijnen door de lucht. De lijnen schoven ineen, brokkelden af, schoten door elkaâr, en 't was of een verward weefsel in de zaal hing, onduidelijk door zenuwachtige dwarreling.

En midden uit die krieuweling van geluiden begon een wilde toon op te stijgen, langzaam breeder wordend, donker klinkend, dwars door de ruwe strepen, overgaande in scherpe tinten, de zwarte lijnen uiteendrijvend en alles overweldigend in een grooten, rooden galm, zich uitzettend door de lucht, alles bedekkend met een woeste, angstige bloedkleur, somber van helderheid.

Alsof ze schrok door de ruwe kleur, die zij geveegd had over alles om haar, zakte

de zangster ineen, met een doffen smak, in onregelmatige, trillende beweging het stof opwerpend van den grond.

En terwijl zij door twee verpleegsters werd weggedragen, regenden de stofjes langzaam neer over de gouden zonnestralen, die rustig hun rechte bundels door de gekruiste raamroeden naar binnen schoven.

Toen sloot de professor de deur en begon zijne voordracht.

Hilversum, 10 Juli, '87.

Een einde.

Numero zes was vlak bij 't raam en had het uitzicht op een langen, grijzen muur, waarop, na twaalf uur 's middags, een bewegelijk lichtreflexje scheen en die 't anders gezellige zaaltje drukte door zijn massieve eentonigheid.

Numero zes was 20 jaar en heette Alida. Zij was kindermisje, en omdat zij zoo erg hoestte en bloed had opgegeven, was zij door 'mijnheer' naar 't gasthuis gebracht.

Nog onder den indruk van 's dokter's gezegde, dat zij zich rustig moest houden, lag ze stil te kijken naar de gele kastanjebladen die boven den muur uitkwamen en onbewe-

gelijk hingen in de heldere, scherpe October-lucht.

Achter haar, lag de zaal in een dommelige stilte.

Het licht, dat ruim en breed door de hoge vensters naar binnen zweefde, weërkaatste over den gladden, bruingeschilderden vloer en de glimmende tafels, en tikte heldere, glanzende lichtplekjes op de potjes en glazen die naast de bedden op de kleine kastjes stonden. 't Schoof onder de bedden door, scheen in een hoekige plek tegen de lambriseering en veegde een doffen glimp langs den rand van een plank of van een bed.

In rechte rij stonden aan weêrskanten tegen den muur de bedden, gelijkvormig en licht van kleur, met de rustige eentonigheid der geel-wollen dekens en de witte lakens er over heen gevouwen.

In het heldere licht lagen de patienten met haar paarsche jakjes, scherp afgeteekend tegen het witte kussen. Nu en dan brak een hoestbui in de stilte, opgevolgd door 't korte geluid van een glas dat tegen een tafeltje tikte of een kreunende

zucht gleed zachtjes gedempt door de lucht. Dan was alles weêr onbewegelijk.

Een verpleegster die binnen kwam, vulde de zaal een oogenblik met een stille bedrijvigheid terwijl zij de patienten één voor één ingaf. Haar schaduw gleed, kort ineengedrongen, over de bedden en danste in een langgerekte vlek over de uitstekende hoeken tegen den muur.

Toen de verpleegster weg was, viel alles weêr terug in dezelfde kleurlooze rust van te voren.

't Eten werd binnengebracht.

In een snel gestommel werd de stilte bewogen door 't heen en weêr loopen van de verpleegsters. De patienten, die op waren, schoven langzaam voor den tafel, waarop een groote, blikken eetketel stond, waaruit breede dampen opstegen en waaruit een verpleegster de schaft opschepte, die met een dof klotsje neêrviel in de witte schaaltes, die de patienten ophielden. En een tijdlang was er niets dan 't getikkel en geschraap der vorken tegen 't steen dat de stilte brak, of de zachte stem van een patient die iets vroeg.

Daarna werd 't weêr druk. Een woelige drukte door 't wegwasschen en opbergen van 't servies, met een voortdurende begeleiding van doffe tikjes der schalen tegen elkaâr, of 't rammelen van vorken en messen met een gedempt valschen metaaltoon.

En geleidelijk viel de vroegere rust weêr over de bedden, toen de meeste patienten naar den tuin waren gegaan en de verpleegster bij den afgeruimden tafel ging zitten.

De patienten, die te bed waren, spraken niet en lagen òf te kijken naar 't witte plafond, òf sliepen met kalme ademhaling. Nu en dan keerde een patient zich om in bed. Dan was alles weêr stil.

Langzaam schoven de uren voorbij, eentonig, in droomerigen regelmaat, voortgetikt door den helderen klokslag.

Telkens klonken stappen onder 't venster, metaalklinkend over de harde straat, of brak 't gerommel van een kar tegen de ramen, die eventjes zacht trilden; daarna zweefde de stilte weer loom over de voorwerpen.

Tegen vier uur kwamen de patienten te-

rug, langzaam schuifelend, de zaal in, en gingen om den tafel zitten.

Uit een grooten, gelen trommel werd 't brood gesneden en rondgedeeld. En weer dezelfde drukte van 't wegwasschen en opruimen.

't Dunne licht dat door de hooge ramen vloeide, begon dichter te worden. De scherpe omtrekken van de boombladeren buiten de vensters, vloeiden onmerkbaar weg in elkaâr. Hoog in de lucht waren de bovenste takken nog duidelijk afgesneden tegen den dieper en dieper wordenden hemel, die nu staalblauw was geworden, strak en donker. En in de verste hoeken van de zaal regende een grijs, spikkelig stof over de voorwerpen en wikkelde langzaam alles in een vage tint. Hier en daar spatte een lichtglansje van een glimmend voorwerp scherp in de omgevende schemering.

't Gaslicht werd opgestoken. Van onder de breede, zwarte kappen uit, daalde in groote, wijde kringen het gele licht over den tafel, zakte op den grond in wijde golven, steeg op langs de ijzeren ledikanten en dreef,

dunner en dunner wordend, naar boven, waar 't verdween in de dunne schemering van den zolder.

En in een plotselinge, staande stilte kwam de dokter op de zaal voor de avondvisite, liep de bedden langs met de zuster achter zich, nu eens onduidelijk in de schaduw, dan weêr helder verlicht wanneer hij in den lichtkring van de lamp kwam, en verdween na eenigen tijd. Daarna roesemoesde weer geleidelijk 't zachte rumoer van stemmen en van de haastig loopende verpleegsters die 't avondeten klaarzetten, tusschen de zieken.

De patienten stapten één voor één te bed, vaag bewegend in de dunne schemering waarin de bedden stonden, met een waaiende golving van de kleêren die zij uitdeden en onder een mompelende drukte van de verpleegsters, die alles voor den nacht gereed maakten.

Toen werd een van de lampen afgedraaid, over de andere werd een breed, laaghangend, papieren scherm gehangen, en uit de bedden blies de ademhaling van de patienten een grijze rust.

Alida kon niet slapen. Zij lag te woelen van de eene zij op de andere en ging eindelijk, op haar elleboog geleund, rondkijken.

't Was donker op de zaal. 't Licht van de gasvlam, getemperd door 't witpapieren scherm, hing als een roodgloeiende massa in 't midden van de zaal, drijvend in de ijle schemering er om heen, los en onbewegelijk. Tegen de wanden hing een donkere schaduw als een moeilijk doorzichtbaar gordijn, daalde naar onder over de ledikanten in breede golven, drong met zware plooiën tusschen de bedden en hoopte zich op naar de verste hoeken van de zaal tot stapels mollig, dik, tastbaar zwart, als groote hoopen donkere wol.

De vormen van de patienten dommelden vaag weg in de duisternis. De groote, koperen ketel in 't midden van de zaal stoomde zachtjes, eentonig blauwe, onzichtbare wolkjes in de lucht, zingend met zacht gepiep en suizend gefluit.

Bij elk uur sloeg de klok buiten in den tuin met scherpen, korten, harden klank, helder door de drooge lucht. De rust op

de zaal bleef onbewegelijk hangen, stil en donker, alleen nu en dan opgegolfd door een patient die zich omlag met moeielijke, loome bewegingen als gedrukt door de zware schaduw.

En in de stilte dreef de tijd voort, onwillig meêgeschokt door de droomerige slagen van de klok die onzichtbaar, hoog in de zaal, regelmatig voortschommelde.

Tegen den morgen viel Alida in slaap en toen ze, opgeschrikt door de beweging van de patienten, haar oogen opende, was 't of de laatste nachtschemering verdween door de hooge ramen naar buiten, waar de heldere Oktober-zon begon te glanzen over de bladeren van den kastanjeboom, die zachtjes op en neêr wiegden door den morgenwind.

Dat was 't eerste etmaal dat zij in 't gasthuis doorbracht.

En zoo zou 't zijn, lang achtereen, etmaal na etmaal, dag na dag, maand na maand!

Soms, en dat waren de dagen dat zij voo-

lijk was, lag zij op haar zij, de knieën hoog opgetrokken en haar wang geleund op de saamgevouwen handen. Zij sprak weinig en lag te kijken naar wat er om haar heen gebeurde op de zaal. En haar oogen hadden een warmen glans van tevredenheid omdat zij zich wèl voelde, beter dan andere dagen als zij doodmoê was en haar lichaam zwaar drukte op de matras onder haar.

Dan lag ze lang uitgestrekt op haar rug, met de dekens tot onder de oksels, met haar armen boven 't dek, onbewegelijk. Alleen haar handen bewogen, kleine, magere, witte handen met ronde nagels en kuiltjestusschen de beenderen. Zij bewogen zachtjes trommelend tegen de dijnen, vaag zichtbaar onder de geel-wollen deken met roode figuren, die naar 't einde een kleine hoogte maakte op de plaats waar haar voeten waren. Zij lag te kijken naar den zolder, een gladde, grijs-witte pleister-vlakte, zonder eenige versiering, hier en daar met een scheur geteekend.

Zoo kon ze liggen kijken, tijden achtereen, luisterend naar de geluiden van de zaal, met een paar groote, donkere, stille oogen,

diep in haar bleek gezicht, dat wit scheen door 't dikke, zwarte haar golvend over haar voorhoofd.

Veel afwisseling was er niet. Bijna iederen dag was 't hetzelfde.

Elken ochtend om half zes, klonk de bel eentonig en langgerekt over de plaats. In 't schemerende licht ontwaakte het gestommel van de patienten, die opstonden en zich aankleedden. De bedden werden opgemaakt en de patienten, die erg ziek waren, werden geholpen onder een witte bedrijvigheid van lakens die bewogen en waschkommen die dof tikten tegen de tafels waarop ze werden neêrgezet. Dan een ruime beweging over de geheele zaal van schoonmaken en opruimen onder ruischend heen- en weêrgaan der blauwe verpleegstersjaponnen en 't rommelend verschuiven van tafels en kastjes. Daarna een lange rust, zacht bewogen door 't rondgeven van het brood in de ondiepe, witte schaaltes, en 't uitdeelen van koffie in de groote kommen, waaruit lichtgrijze wolkjes zacht naar boven dreven.

Om negen uur de visite. De dokter die

op de zaal kwam en in een zwijgende stilte van 't eene bed naar 't andere ging, gevolgd door de hoofdverpleegster. Bij de meeste patienten dezelfde vragen, dezelfde antwoorden. Nu en dan, wanneer er een nieuwe patient was, duurde 't onderzoek langer, waren de vragen talrijker.

Zij zag hem langzaam naderen, van de deur af, hoe hij stilstond bij ieder bed en hoorde zijn stem duidelijker worden, nu eens gedempt, dan weêr luider klinkend door de stilte. Nu nog vier bedden, nu nog drie, nog twee bedden, nog één, dan was hij bij haar. En de vragen die hij deed en de antwoorden die zij gaf waren meestal eentonig en dezelfde, als de uren die zij doorbracht. Soms sprak de zuster met een gedempte stem eenige korte woorden.

En zij keek den dokter na als hij naar den anderen kant van de zaal ging en zag hem, in zijn regelmatigigen gang, zich verwijderen van 't eene bed naar 't andere met hetzelfde stemgeluid van daareven, hij duidelijker sprekend en de patienten zachter antwoordend. Aan 't laatste bed gekomen bleef

hij een oogenblik staan en keerde langzaam naar den tafel terug om de recepten te schrijven. Elken ochtend 'tzelfde: de zuster, de nummers der bedden opnoemende en telkens vragend, terwijl hij voortschreef en korte antwoorden gaf. En elken ochtend kraste de pen met 't zelfde geluid over 't harde papier.

Dan ging hij weg en dezelfde rust van te voren daalde weêr over de zaal.

Langzamerhand begon zij 't eentonig te vinden en lette er niet meer op.

Een tijdlang had zij afwisseling gehad in een patient die tering had als zij en die vlak tegenover haar lag. Die was al op de zaal toen zij kwam.

Zij had gehoord van andere patienten dat er niets aan te doen was en dat 't vrouwtje moest sterven, Van dat oogenblik leefde zij meê in 't beetje leven dat de zieke had. En toen zij hoorde dat 't niet lang meer zou duren, wachtte zij met spanning op den dag die komen moest. Zij zag hoe 't vrouwtje zwakker en zwakker werd, hoe zij zachter en steunender hoestte, hoe zij langzamerhand weg werd geblazen als door

een onzichtbaren ademtocht, die over haar heen streek. En 't was haar, als volgde zij haar eigen ziekte en of zij 't zelf was die daar lag. Zij had soms een gevoel om dat leven, dat zij zag oplossen, vast te houden alsof 't haar eigen leven was, en zij kon liggen huilen zacht en geluidloos, met dikke tranen die op haar kussen gleden, wanneer zij dacht dat ook zij eens moest verdwijnen als dat vrouwtje. En eindelijk, op een ochtend toen zij wakker werd, zag zij dat 's nachts een zwart schut om 't bed aan den overkant was geplaatst, somber en de zaal drukkend met een donkere tint. Zij wilde er niet naar kijken, maar 't was of 't verder en grooter groeide in de zaal, of 't óveral was, en waar zij heen keek of welke moeite zij ook deed, voortdurend zag ze die groote, zwarte plek, zwijgend en geheimzinnig, alles beheerschend met duistere stilte.

Toen was, na de visite, een lange, bruine mand binnengebracht. Zij had een vagen, witten vorm uit 't bed zien tillen, stijf en niet meêgevend, die dof in de mand verdween. En in het roerlooze zwijgen van

de zaal werd de mand weggedragen, onder een zwaar en kreunend gekraak van de hengsels, waaraan haar de twee mannen moeilijk en schokkend droegen.

't Bed aan de overzij was toen een dag leêg geweest. Maar den volgenden dag was 't weêr bezet door een nieuwe patient.

Van dat oogenblik had zij de gedachte gekregen dat in het bed, waarin zij lag, ook iemand was gestorven, en dikwijls schrok zij op uit haar slaap, droomend dat de vroegere patient naast haar lag. En 't was haar of zij het lichaam voelde, stijf en vaag van omtrek als het lichaam dat zij had zien wegdragen uit het bed aan de overzij, en of zij de harde, magere koû voelde van een uitgeteerd lichaam. Dan kon ze soezen over die onbekende die vóór haar in het bed had gelegen en peinsde er over hoe lang dat bed al op diezelfde plek stond en over de opeenvolging van zieken, die van dat bed hadden gebruik gemaakt. Zij keek in de zaal rond naar de andere patienten, om te zien wie wel 't meest leek op de patient die vóór haar op die krib was geweest. Of ze

was geweest als die daar in den hoek, die zoo geel was en zwak en waarbij de dokter elken ochtend 't langst bleef, en ook zoo uitgeteerd en mager, of zou ze geweest zijn als die aan de overzij had gelegen of misschien was zij geweest als zij zelf!

Suffend keek ze naar den grooten waterketel midden in de zaal, boven de bijna onzichtbare, grijsblauwe gasvlam, waarin roode en gele vonkjes gedurig opknetterden. En ze volgde de lichte wolkjes die, stil zingend, eentonig uit de tuit opdampten, hoe zij zachtjes verdwenen in de grijze ruimte boven, en zij mijmerde hoe die wolkjes en die ketel er al lang waren vóór zij in 't gasthuis was gekomen en hoe de vorige patienten ook hadden liggen kijken naar den damp en hadden geluisterd naar 't zingen en 't borrelen van 't water.

En zij dacht aan zich zelf, aan den tijd vóór zij op de zaal was gekomen, aan de laatste dagen bij de mevrouw, bij wie ze geweest was. 't Oogenbiik dat zij bloed opgaf, de drukte om haar heen, hoe zij op de canapé werd gelegd; ze rook weêr de

azijnlucht in den kamer en hoorde, als in een mist, 't heen en weêr loopen van haar mevrouw en de meid. Zij zag weêr den kamer, waar zij lag te kijken naar de gouden pendule op den schoorsteen en de bloemen op het tapijt met een gesleten plek waar de zon op viel, en ze voelde weer 't doezelige gevoel van de paar uur dat ze had liggen dommelen. Dan, 't zieke gevoel in het rijtuig met de angstige horten en stooten op de keien en de vermoeiende gedachte die door alles heendrong: ik heb een bloedspuwing gehad. Eindelijk 't gasthuis! 't Vreemde van den wachtkamer, waar zij op een brancard was gelegd. Zij had een tijdlang gewacht op den dokter en had gekeken naar den tuin, waarvan zij niet anders zag dan een massa groen met zon er over. 't Was een andere dokter geweest als die op de zaal was; ze had hem nooit meer teruggezien. Zij deed alle moeite zich de zaal weer te herinneren zooals zij was toen zij er den eersten keer kwam, maar telkens veranderde 't beeld en kon zij zich haar onmogelijk anders voorstellen dan zooals nu. Ze trachtte

de dagen in 't gasthuis na te gaan, toen was er dit en toen gebeurde dat, maar langzamerhand verwarden de beelden in elkaâr, er kwamen leegten, misrekeningen en ze begon weer over, maar voortdurend dwaalden haar gedachten af, verder en verder, naar huis en naar haar jeugd, tot ze opschrikte door het water, dat luid sissend overkookte of door de verpleegster die aan haar bed kwam en haar, zacht sprekende, haar drankje ingaf.

In 't begin hadden de dagen van bezoek eenige afwisseling in haar eentonig leven gebracht. Zij zag de zaal langzamerhand gevuld worden met de menschen, die een stukje buitenlucht in hun kleêren meêbrachten. Telkens kraakte de deur en de menschen die binnen kwamen, bleven een oogenblikje verlegen staan, knipoogend rondziende, en liepen dan met een verwezen glimlachje op 't gezicht naar het bed waarvoor zij kwamen. Sommige liepen moedig door, met een dreunenden stap, omdat zij er meer waren geweest. Kinderen schoven verlegen langs de bedden, elkaâr aan de hand vast-

houdend. 't Waren meest vrouwen die kwamen, sommige oudjes met palmdoeken om, scherp oranje, baroque figuren op een zwart fond, langgeleden als haar trouwdag, maar nog altijd met vouwen er in alsof zij pas uit den winkel kwamen. Andere, met zwarte rokken en groezelig witte jakken, met haren glanzend en geplakt van vet en water, onder gehaakte wollen mutsen, met een knoedelige versiering van kralen of linten boven op. Een dame, die een dienstmeisje kwam opzoeken, werd door iedereen nagekeken, terwijl zij met een verlegen glimlachje tusschen de bedden doorliep. Zij bleef een tijdlang praten aan het bed, rondziende in de zaal naar de andere patienten en afgetrokken luisterend naar wat de zieke haar vertelde. Na een tijdje ging ze weêr weg, met dezelfde verlegenheid de zaal doorlopend. En zoo liep 't af en aan, voortdurend kwamen nieuwe bezoekers binnen en gingen andere weg. Een gedempt gewoel vulde de zaal waarin een benauwde lucht opsteeg, een mengsel van menschen-adem en kleêren, die niet goed waren gelucht, en stonken van veelvuldig

gebruik. Langzamerhand dreef een grijze walm van onzuivere warmte over de bedden.

Zelf kreeg zij nooit bezoek. Familie in de stad had zij niet en die buiten woonden kwamen nooit. Haar ouders waren dood. Toen zij pas op de zaal lag, had zij nog wel eens bezoek van de mevrouw gekregen, bij wie zij geweest was, maar geleidelijk waren die bezoeken minder geworden. Eerst had haar mevrouw eens een bezoek overgeslagen, toen waren een paar weken verlopen tusschen twee visites en in den laatsten tijd was ze niet meer gekomen.

En 't geheele uur lag ze stil te kijken met haar gezicht op de saamgevouwen handen geleund, naar de andere, zwijgend en luisterend naar 't geroesemoes van al die stemmen en 't geschuifel van de af- en aanlopende menschen, dat een gelijke, gedempte, onduidelijke tint gaf, waardoor 't kraaien van een kind of de scherpe lach van een jong meisje als een blinkende, heldere streep trok. Nu en dan zeide de bezoeker van 't bed er naast, iets tegen haar en dan glimlachte ze vaag, opgeschrikt uit haar ge-

soes. Dan droomde ze weêr voort, doezelig door de warmte en 't gedruisch om haar heen, en zonder dat ze 't bemerkte ging de tijd voorbij tot dat de bel klonk en 't bezoek was afgelopen.

Langzaam schuifelend namen de bezoekers afscheid, hier en daar klonk een klappende zoen, sommige huilden, en met korte stapjes drongen ze door de openstaande deur naar den gang, waar andere bezoekers langs liepen met gedruischmakend geschuifel van grove schoenen of slepende pantoffels.

En langzamerhand werden de dagen van bezoek ook geen uitspanning meer voor haar en ze verloor, zonder het te weten, het besef van den tijd en 't was haar soms of ze den dag niet had geleefd, wanneer ze 's avonds 't licht zag uitdraaien en de nacht gekomen was.

Haar eenige verlangen was dat de lente zou komen en de warmte, om buiten in den tuin te kunnen gaan en iets anders te zien dan de zaal, die iederen dag 't zelfde was en voort-grijsde onder het schemerachtig winterlicht, dat van de grauwe wolken naar binnen viel.

De dagen werden langer, het licht dunner. Als de patiënten 's morgens opstonden was 't helder licht, en dikwijls scheen in de verte over de daken der huizen een gele zon. De lente kwam, zachtjes, onmerkbaar opriekend uit de donkere geuren van de laatste winterdagen, een lauwe groeilucht in de zaal blazend wanneer de klepramen opstonden.

Soms, als zij 's morgens wakker werd, hing er buiten de ramen een dikke mist, wit en mollig als schoone watten, het geluid dempend dat van buiten kwam en de zaal scheidend van de waereld in een stille afzondering. Zij lag te kijken hoe, met 't sterker worden van de zon, de mist ijler en ijler werd, hoe 't was of hij langzamerhand wegvloede in een onzichtbare beweging en hoe, onmerkbaar, de blauwe lucht te voorschijn kwam, heel ver boven, als bedekt met een dun gaas. Dan werd het gaas dunner en dunner, tot eindelijk een blauwe lucht zich uitstreckte boven het gasthuis, zacht, helder en teêr.

Over de kale takken van de kastanje-

boomen hing een bruine tint, uitstralend in een rossen gloed over de knoppen, die dikker en dikker zwollen, glanzend van hars. Ze leken zilveren druppels, neêrgeregend van de heldere zon, die ze deed schitteren in voortdurende trilling als de wind de takken bewoog.

En na weinige dagen, zag ze lichtgroene blaadjes komen, slap neêrhangend in de zon, de bruine massa der takken vlekend met hun heldere kleur.

Meer en meer werd de zaal 's middags verlaten, meer en meer gingen de patiënten naar buiten. Hoe grooter de bladen van den kastanjeboom werden, des te meer begon zij te verlangen in den tuin te gaan, waarvan zij de lucht rook in de kleêren van de patiënten wanneer zij 's middags terugkwamen en die haar voor den geest stond, zooals zij hem den eersten keer had gezien door de deur van den wachtkamer, een opeenhooping van groen waarover een heldere zon hing.

Na het avondeten lag zij te kijken naar den muur, waarop een groote vlek zon

scheen, die schuin door de ruiten viel, een gouden vlek, warm gekleurd, die zij zag voortbewegen, onmerkbaar, stil en rustig tot hij, kleiner en kleiner wordend, verdween achter het gordijn in een blauwe, kalme schemering, die zachtjes begon op te stijgen naar de lucht.

En terwijl zij in slaap viel, blies de avondwind door de openstaande vensters en poederde de schemering als een dichter en dichter wordend stof door de zaal, waar het neêrwemelde over de bedden en over de voorwerpen, alles bedekkend met een dichte, rustige laag duisternis.

't Was Zondag-middag na het bezoek. Strak-blauw streek de heldere lucht over 't Gasthuis en de warmte trilde en huppelde en tintelde over de gebouwen en de hoge boomen.

De rustige stilte van den tuin werd langzamerhand bewogen door de patienten, die buiten kwamen in troepjes van twee, drie, gearmd, lachend met heldere stemmen, die tusschen de boomen klonken, Een enkele

zieke, steunend op een drievoetje, strompelde langzaam voort, onder 't beurtelings tikken van het hout en 't slepen van het zieke been.

Telkens brachten twee verpleegsters een zieke buiten, de draagstoel waarop ze werd gedragen, wiegelend met ongelijken gang; en het heldere wit van de dekens glansde in den zonneschijn en werd dof-groen als de draagstoel onder de boomen werd neêrgezet.

Alida werd naar buiten gebracht. Languitgestrekt had ze de oogen gesloten en liet zich wiegen door de zwaaiende beweging, die de verpleegsters onder 't loopen aan de brancard gaven. 't Was een van de eerste keeren dat zij in den tuin mocht en ze ademde diep in, toen ze den overgang voelde van de warme koelte van den corridor in de zoele warmte van den tuin. Toen ze het schokje voelde van het neêrzetten, keek ze op.

Ver voor haar uit zag ze een stukje van de huizen op den Burgwal, scherp aflijnend tegen de lucht, hel verlicht door de zon in

een geelrozen glans, met donkere, grillige schaduwen, die de lindeboomen van de plaats er tegen wierpen. De plaats, warm wit met een breede, donkere schaduw aan de eene zij, lag rustig onder 't zonlicht. Telkens gleed een zacht windje over den tuin en wiegde de groene boomtakken, zoodat de schaduwen op den muur even heen en weêr dansten. Dan was 't rustig en de hooge boomen voor 't naaihuis stonden onbewegelijk, met hun kleine, groene blaadjes, als bedekt met een licht kantwerk. Rustig trilde de warmte onder de heesters in den tuin langs de dunne stammen van de jonge lindeboomen naar boven in de takken en verdween in de hooge, diepe lucht, waar een enkel, klein wolkje langs gleed. Om haar heen zaten de patienten in lange rijen op de banken en maakten met haar paarsche jakken een stillen, rustigen toon in 't tintelend licht, dat om haar was. Tegen 't omringende groen gaf 't heldere verband van een zieke een onregelmatige veeg wit.

Langzaam en stil ging de middag voorbij.

En onmerkbaar gleden de schaduwen van de gebouwen verder in den tuin, over de perken en de paden, verder over de patienten, klommen op in de bosschjes, waarvan de toppen nog verlicht waren en trokken sluipend voort tot er een doezelige, warme, donkere tint lag over 't groen.

Alleen de kruinen der boomen voor 't naaihuis glansden in den gouden zonnegloed.

Toen kwamen de verpleegsters en droegen haar weêr naar de zaal.

Zoo was 't middag aan middag. Uren lag ze stil te staren naar de stofjes, die in de zonnestralen dansten, of naar een rond zonnetje dat stil voortkroop over het gras en in de schaduw verdween. Zij voelde dat de warmte en de zachte lucht haar goed deden. Stil kwam weêr de hoop in haar, beter te zullen worden en zij had er verdriet van als de lange, zware zomerregens beletten, dat zij in den tuin werd gedragen en zij gedwongen werd in bed te blijven. Dan lag ze te soezen naar de breede, vette stralen, die dik langs de vensters naar onder gleden en luisterde

naar de druppels, die zacht kletterend tegen de openstaande klepramen tikten. Maar den volgenden dag was zij weer opgewekt wanneer de zon scheen en ze naar buiten kon gaan, en 't was haar of er geen dag tusschen uit was geweest, tusschen de rij zonnige, warme dagen die ze doorbracht met soezen in den tuin.

Op een middag kreeg zij, na een zware hoestbui, een bloedspuwing. Ze werd naar binnen gedragen en te bed gebracht. Toen kwam een reeks lange, eentonige dagen, stil en vervelend.

De zaal was leêg; de meeste patienten waren naar buiten in den tuin; hier en daar lag een enkele, ernstige zieke te kreunen in de stilte. De ramen waren wijd open en telkens blies een zacht windje tegen de schuine gordijnen, ze opwaaierend met licht gefronsel. De verpleegster zat rustig te lezen of hielp de weinige zieken, die overgebleven waren. Eentonig stonden de leege bedden langs den muur, dommelig weêrspiegeld in den gladden, bruinen vloer. Telkens brak

een lach uit den tuin galmend naar binnen, of klonk 't praten van een paar menschen onder de vensters kort naar boven. Dan was alles weêr stil. En zij lag te soezen en te luisteren naar de groote klok, die in de zaal hing en die eentonig en helder tikte met regelmatigen, helderen slag. Zij wist dat zij langzaam achteruit ging, langzaam maar voortdurend, elken dag een beetje zwakker wordend en soms voelde zij lust om te huilen, langen tijd, en stil gleden de tranen langs haar wangen, wanneer zij aan de boomen buiten dacht en de zon, en zij de zachte lucht rook van de linden, die in vollen bloei stonden en waarvan de zacht-grijze geur bij wolken naar binnen drong bij elk windje, dat over haar bed streek.

Ongemerkt ging de zomer voorbij. Toen de herfst kwam met zijn rustige gouden stilte en zijn glanzenden zonneshijn, werd ze nog eens naar buiten gedragen. Maar 't vermoeide haar te erg.

En daarna bleef ze op de zaal rustig liggend, staren en soezen met een vaag visioen van dien laatsten middag: een rustig geel licht

dat over een woelige schakeering bruin en donkergroen onbewegelijk stond.

De avonden werden langer, de namiddagen koeler en de patienten die uit den tuin kwamen, brachten een bruine lucht meê van afgevallen bladeren. Elken middag werd 't beeld van den tuin weêr levend in haar wanneer zij die lucht rook en zij staarde tot zij 't weer zag en ze deed moeite 't vast te houden en er mee te gaan slapen.

Maar als 't gas werd opgestoken en het bovenste van de zaal donker werd en een hel, scherp licht in een grooten kring over de bedden streek verdween het, en sliep zij in.

Toen de kachels werden gezet, was dat laatste visioen voor goed verdwenen. De winter was gekomen, langzaam, sluipend en stil.

De patienten gingen niet meer uit 's middags, maar zaten op de zaal te praten om den kachel of te lezen onder 't witte licht dat door de vensters viel en over de bedden scheen.

Zij bleef liggen in haar hoekje met haar hoofd op de handen geleund en de knieën

opgetrokken als den vorigen winter toen ze in 't zelfde hoekje lag. En 't was of er geen zomer tusschen was geweest, zoo leek de zaal op dien vorigen winter, met hetzelfde licht, 't zelfde werk en de zelfde stille bedrijvigheid. De uren kropen langzaam voorbij, de dagen volgden elkaâr eentonig en 't zelfde als den vorigen winter, met de visite 's morgens en de avond-visite bij gaslicht, de dagen van bezoek met dezelfde wriemeling van menschen en stommeldend geroesemoes om haar heen, waarin zij alleen, eenzaam, lag te kijken, droomerig en vermoeid.

Vermoeid voelde zij zich voortdurend, zwak en kortademig. 's Morgens werd ze voorzichtig uit 't bed getild door de verpleegster en, als 't bed was opgemaakt, er weêr ingedragen. Dan lag ze een tijdlang uitgeput te hijgen. 't Was haar of ze voelde dat de verpleegster haar elken dag gemakkelijker droeg. Op een ochtend viel de deken van haar beenen, terwijl zij op de armen van de verpleegster lag. Ze keek naar onder en zag hoe mager ze waren geworden. En

daarna had ze voortdurend 't beeld voor zich van twee arme dunne beenen, recht uitgestrekt, met uitstekende kniebotten en enkels.

Zij kon tijden achtereen kijken op haar handen, die wit waren als was, met de ronde blauwachtige nagels en de kuiltjes tusschen de beenderen; zij bewoog ze zacht en langzamerhand werd 't haar of ze niet meer van háár waren en of 't de handen waren van een vreemde, zoo wit en zacht en mager waren ze, bij vroeger vergeleken.

De korte dagen van December waren verschrikkelijk voor haar.

Op de treurige zaal kroop 't matte winterlicht een paar uur rond en verdween geluidloos, zonder kleur na te laten. Telkens als zij wakker werd 's morgens, stond 't schot om een van de bedden en bijna elken dag kwam de bruine mand om een doode weg te halen.

Onder 't verdrietige, donkere licht van den winter leek de zaal een groot magazijn van ziekten en ellende, een bergplaats van de misère die buiten uit de sneeuw en den modder opwoelden.

En met de sneeuw- en regenvlagen die tegen de ramen bonkten, drong een grijze, valse droefheid door de ruiten die alles bedekte, die 's middags tegen drie uur de bedden deed wegdommelen in een nevel, bleef hangen in de donkere hoeken, opkroop langs den muur en doezelige vage tinten liet neêrglijden over de zaal waar 't brommend snorren van den kachel 't fluisterend gesprek van een paar patienten begeleide met eentonig geluid.

Zij was nu zoo zwak geworden dat ze niet meer uit 't bed kon worden getild. Haar kortademigheid was toegenomen, 't hoesten erger en pijnlijker geworden en voortdurend kleurden de uitstekende jukbeenderen zich licht, helder rose door de sluipende koorts.

Haar oogen staarden nu groot en vreemd-glanzend uit haar mager gezicht, matbleek door 't donkere, dikke haar dat over haar voorhoofd hing.

En bij de avond-visite kon de dokter gedachteloos, met haar pols in de hand, blijven kijken naar die twee groote oogen die iets

navrants hadden in hun blik, als de oogen van een grooten hond wanneer hij geranseld wordt.

Meer en meer werd ze benauwd. Op een nacht werd ze wakker, ademloos tot stikkens toe. 't Was een korte aanval waarin zij dacht te sterven en waaruit ze bijkwam uitgeputter dan ooit, als geslagen in al haar leden.

Daarna kwamen ze meer en heftiger. Zij strekten haar recht uit, krampachtig trillend in bed, dat zij haar handen grijpend sloeg om de ijzers van 't ledikant en 't hoofd achterover boog om lucht te krijgen, blauw, met 't zweet parelend op 't gezicht en tranen die de benauwdheid uit haar wijde oogen perste.

En meer en meer stierf ze levend weg, minder en minder wordend, langzamerhand verdwijnend onder de dekens, inkrimpend en kleiner wordend, als versmolt ze geleidelijk onder de zware regenbui en de sneeuwvlokken die tegen het raam vielen boven haar.

Alleen haar oogen bleven wat zij waren,

groot, glanzend en helder met een wijde, snikkende uitdrukking, zwijgend en ernstig.

'sMorgens toen de zaal ontwaakte, stond het schot om haar bed.

En toen de dokter haar had geschouwd, brachten de twee mannen de bruine mand binnen en droegen haar weg.

April '87.

Avondwandeling.

Toen de dokter zijn nachtvisite had gemaakt, stak hij een sigaar op en wandelde den tuin in.

De regen was opgehouden, de lucht was voor een oogenblik opgeklaard. Losse, waterige wolken dreven in een gelijkmatige vaart langs den hemel, waartegen een groote, glanzendgroene maan een helder licht gaf. Telkens verdween het licht en kwam het weêr, nu eens doorvallend tusschen een breede scheur in de wolken, dan weêr wijduitschijnend tusschen twee groote vlekken zwart, die elkaâr nadreven over de ijle vlakke.

Heel in de verte naderde een reeks brokkige, kleine wolkjes, dikkig en aan de randen verlicht, in één stuk aan elkaâr hangend, kalm voortdrijvend in 't licht.

Wanneer de wind over den tuin blies, ruischten de zwarte vlekken der boomen een regen van druppels over den grond, klikkend en tikkelend neêrvallend op de steenen van de plaats, dof plekkend op de zachte aarde van de bloemperken. Dan was alles stil; alleen 't geluid van een lekkende dakgoot klokte weemoedig, zilverluidend in de duisternis.

In het late uur stonden de gebouwen van het gasthuis loom en zwaar in een donkere rust. Een enkel verlicht venster, waarvoor 't gordijn was neêrgelaten, peinsde bewegingloos, weemoedig starend in den nacht als een groot oog, dat dof is van stille tranen.

Langzaam, met klinkende stappen, wandelde hij op en neêr door den tuin, soezend over de zieken op zijn zaal. Zoo even had hij het lijk geschouwd van een patient die een uur geleden was gestorven en had hij de doodsbriefjes afgeteekend.

't Was niet de eerste keer dat hij dat had gedaan bij de nachtvisite; hij was er nu over heen, over 't angstige van het laken op te slaan en bij het kaarslicht, waarmee de verpleegster hem bijlichtte, de halfgesloten oogleden van 't lijk op te lichten en in de doffe oogen te kijken. De eerste keer had hij et voor terug-geschuwd en hij herinnerde zich hoe hij een lichte weekte voelde in zijn knieën toen hij bij 't bed stond en 't laken aanpakte waaronder de omtreklooze vorm lag. Daarna had hij 't zoo dikwijls gedaan; hij was er aan gewoon geraakt en meestal ging hij naar bed, denkend aan andere dingen, onverschillig voor 't lichaam dat hij achter liet in 't duister van 't schut dat om 't bed stond, afgezonderd van de andere.

Nu, van avond, kon hij zich niet losmaken van 't lijk dat hij had gezien. 't Was een jonge man geweest dien hij een paar maanden onder behandeling had gehad met een vergevorderde tering. Nooit had hij hem anders gezien dan bleek, achteroverliggend in de kussens, met het dikke, rosse haar over zijn vermagerd gezicht en een vreed-

zame, lijdende uitdrukking in de oogen die iets teêrs hadden met hun blauwachtig wit en hun geöpenden glans.

Waarom hij voor dien patient meer sympathie had gehad dan voor de anderen, wist hij niet, maar 't was zoo geweest van den eersten dag dat hij hem op de zaal had gekregen. Op een ochtend had de jongen hem naar zich toe getrokken en had hem fluisterend, bijna onhoorbaar gevraagd: zou ik nog beter worden, dokter? En toen hij zich had opgericht in 't bed, waarover hij gebogen stond, had hij een oogenblik gestaard naar buiten, waar de boomen groen waren en de zon vrolijk scheen en daarna op het vermagerd gezicht van den patient. En hij had neiging gevoeld alles te laten zooals 't was en weg te loopen van zijn zaal, ver, heel ver weg, bang voor de smart om hem heen, met een gevoel van plotselinge, krankzinnige angst voor al de ellende die hem later te wachten stond. En elken ochtend als hij bij den jongen kwam, was 't te zien dat hij minder werd en 't was of elke hoestbui een gedeelte van

zijn leven afblies. Deze laatste dagen had hij hem zien sterven, langzaam, stil en zwijgend met dezelfde tevreden oogen die doffer en doffer werden. Van avond was hij eindelijk dood.

En terwijl hij voortslechterde over de plaats was 't hem of hij telkens 't lijk weêrzag, uitgeteerd en bleek en 't was hem of hij weêr de fluisterende stem hoorde vragen: zou ik beter worden?

De maan stond alleen en stil in de groote vlakke van den hemel, helder en glanzend met haar groen licht. Rustig tintelden de sterren, onbewegelijk, ver in de lucht zwevend. Heel in de verte boven de huizen kwam een groote, donkere massa wolken opstijgen, langzaam groeiend en breeder wordend, onmerkbaar voortbewegend over den lichten hemel. Geluidloos gleed een sombere schaduw over de plaats, de glanzende schemering zachtjes voortdrijvend, verder en verder. Geleidelijk verdween de maan achter het zware, donkere, dikke floers, dat geheimzinnig voort werd gestuurd, moeielijk en log.

Nu, door den dood van dien patient aan

wien hij zich had gehecht, kwam weêr de moedeloze twijfel aan zijn vak in hem op, een twijfel die een tijdlang niet tot zijn bewustzijn was gekomen en dien hij gekregen had de eerste weken toen hij op zijn zaal was.

O, dat vak, dat hij vrijwillig op zich had genomen!

Toen hij pas begon, had hij vage droombeelden gehad van helpen en redden; maar 't was of na korten tijd een groot monster was opgestaan, dat zijn droombeelden telkens kort sloeg en wegveegde, een monster dat hij eerst had zien staan achter iederen patient en na eenigen tijd zag grijnzen achter allen die hij liefhad, een monster dat hem wanhoop gaf aan zijn vak, twijfel aan zichzelf en waartegen hij niets kon doen.

Hij herinnerde zich een vrouwtje dat hij had behandeld. Ze was even twintig jaar en pas getrouwd, ze was op de zaal gekomen met een hartkwaal. Telkens kreeg ze heftige benauwdheden en werd hij geroepen. Hij ging, ofschoon hij wist dat hij niet kon helpen. En als hij bij haar was en haar

iets had gegeven, omdat hij iets doen moest, hield zij zijn handen vast en smeekte hem bij haar te blijven en hijgde: och dokter, laat me niet alleen, blijf bij me tot 't over is. Dan voelde hij een beklemming in zijn borst en een kloppen in zijn keel, alsof hij zou gaan huilen, wanneer hij er aan dacht dat hij voor een God werd gehouden en dat hij machteloos was. En terwijl hij bij haar bleef zitten, wachtend tot 't over zou zijn, was 't hem of de dood achter haar bed stond, lachend om zijn wetenschap, spottend met zijn machteloosheid. En telkens als hij van haar wegging, was 't vertrouwen in zijn vak minder geworden en de smart over zijn weten groter.

Ze was in een benauwdheid gestorven, terwijl hij weêr bij haar zat.

Zoo moeten ze allen eens, dood, allemaal dood!

Droomend liep hij voort, langs 't hek van het vrouwentuintje, met zijn hand de druppels wegvegend, die langs de spijlen hingen. Helder weêrkaatsten zijn stappen in de gang tusschen de anatomie en den muur

van de plaats. Hij ging langs de sombere massa van den lijkwagen onder het afdak, naar de achterzij van het gebouw, langs de hokken, waarin de konijnen rustig en kalm zaten te knabbelen. Hij bleef staan voor de lage, bruine deur, die toegang gaf tot den kadaverkelder.

Eens op een dag was hij er in geweest. 't Was een zonnige, warme dag, met een heldere lucht en een ijl, tintelend licht dat over de groene boomen en de warm gekleurde huizen heentilde. Toen hij in den kelder kwam, viel hem plotseling van de lage zoldering een grijze kilte over de schouders en kon hij niets zien in het valse licht dat rondreef met een matvalschen weërschijn van de boomen buiten. Terwijl hij voortliep, kwamen langzamerhand de voorwerpen duidelijker te voorschijn uit de wateriggroene schemering. Opgestapeld langs de muren stonden de eenvormige, nieuw-wit-houten kisten; hier en daar boven op stond een kinderkistje. Een natte, vunze, holle lucht hing loom en zwaar in de dommelige ruimte. In een hoek stond de bruine mand,

somber, ernstig en stil. Hij had het deksel opgetild van een kist die alleen stond in 't midden en waarin een lijk lag. In een wit laken lag 't languit, 't hoofd op zij gebogen met een geopenden mond, de oogen half gesloten, vaag dommelend naar den ruwen wand, waartegen 't was opgesloten. 't Was een jonge vrouw; de lange haren lagen verward in een klomp onder 't hoofd en de kuilen onder de jukbeenderen leken zwarte plekken door de diepe schaduw. Daarnaast stond een klein kistje met een kinderlijkje, een klein, matgeel, wassen popje met 't mondje wijd open en de armen en beenen opgetrokken in pijnlijke kromming. Toen had hij op eens gedacht: er zal een dag komen dat ik ook zoo zal liggen, onbewegelijk, stil en bleek. 't Was hem of er plotseling iets lams over hem kwam, een gevoel van moêheid en lusteloosheid, een neiging om neêr te liggen en te slapen, een mat gevoel van leêgte, alsof er plotseling iets uit hem werd weggenomen dat hem krachteloos liet, week en loom. En terwijl hij, neêrleunend tegen den vochtigen

muur, naar de bruine mand staaide, was 't hem of zij krakend, spottend, duister lachte om zijn moedeloosheid.

Toen was hij opgesprongen uit den kelder, angstig en verward.

Buiten scheen de zon kalm en helder langs de hooge muren van het anatomiegebouw en de konijntjes zaten rustig te knabbelen in de warme zomerlucht.

En 's nachts had hij gedroomd dat de bruine mand op hem toekwam, wijd open met een donkeren groot-geopenden muil en dat zij met een paar magere, beenige armen hem wilde omhelzen en meênemen. Hij was wakker geschrokken met 't zweet op zijn gezicht, terwijl zijn hart ruw en hoorbaar bonkte.

Nu, dat hij weêr voor de deur stond, was 't hem of hij de rijen kisten zag in het treurig duister, dat over het witte hout schemerde. En hij zag kist voor kist gevuld worden, witte vormen zonder omtrek, met een gelijkgevaagde uitdrukking op het gezicht, met holle, ingevallen oogen en verward haar. Als in een droom zag hij groote

troepen menschen, worstelend, vechtend, terugwerkend, tegenhoudend met handen en voeten en die met kracht gestuwd werden naar den duisteren kelder die ze zwijgend inzwelgde als de donkere, wijde bek van een reuzendier.

En langzamerhand was 't hem als werd hij zelf er heen gedrongen door een onweêrstaanbaren drang, tegen de deur van het lijkenhok die 't leven afsloot en waartegen 't leven moest eindigen.

Toen hij opkeek, begon de regen te vallen, langzaam met groote druppels. Heel hoog boven de twee muren waartusschen hij stond, hing de smalle strook van den hemel, zwart, dik en gelijk van kleur. Verdrietig tikkend viel de regen op het zinken afdak waaronder de lijkwagen stond.

Zoo gaan zij allen, dacht hij, en ik ook. Onwillekeurig stapte hij terug van de deur. Langzamerhand kreeg hij 't gevoel dat 't dwaasheid was te vechten en te worstelen tegen die dringende macht. Eens moet 't toch zijn, 't kon niet anders. Hij voelde dat 't onnut was te leven, daar toch alles daar-

meê eindigde. Alles dood, fluisterde hij, dood, dood! Hij herhaalde 't woord zachtjes; bij iederen keer werd 't hem vager en geheimzinniger.

Toen hij weêr in den tuin kwam, lag 't ziekendorp rustig als daareven, slapend onder de vallende druppels. Zich omkeerend bleef hij staan en keek naar de groote gebouwen die breed, duister dommelden in den stillen nacht, slapend onder den zachten wind dien de boomen er over ruischten.

En denkend aan al de ellende achter die muren, mompelde hij: la vie ne vaut pas la peine d'être vécue, en ging naar zijn kamer.

De regen begon met sneller en wilder druppels neêr te vallen.

Juni '88.

Maanlicht.

In het donzige duister van de zaal, deinsden de bedden weg, vloeiend van omtrek, oplossend in ijle schemeringen.

Hoog tegen het dak, glommen de twee groote ramen, groen van een helder maanlicht, onbewegelijk en koud.

Schuin op den grond, schenen twee vage plekken licht van de vensters, wegdrijvend in de duisternis er omheen.

Drukkend hing de rust, dik en dommelend, over de zieken.

Achter in de zaal, vlak over het hooge dakraam lag een man te sterven, onzicht-

baar in de schemering, eenzaam, afgezonderd tusschen de andere zieken.

In de dichte stilte van den nacht klonk het zacht gereutel, eentonig, zingend en snel.

Langzaam schoof het maanlicht voort langs den grond. En traag optrekkend van den vloer, gluipte het vlekkend tegen het bed.

Wijl 't onmerkbaar voortkroop over de dekens, bescheen het stil 't kussen met een scherp, blauwachtig licht, helder afplekkend tegen het donker geworden onderende van het bed, dat vaag wegschemerde in de zwarte zaal.

En midden in den blauw-witten glans, kwam een tanige, schonkige kop uit, diep geschaduwd onder de oogen, rond en kaal van hoofd, met glimpend licht op de uitstekende punten, misvormd en spokig. Schokkend door de korte ademhaling, bewoog het hoofd, vermoeiend en pijnlijk, rusteloos hijgend naar lucht.

Sluipend kroop het licht voort naar boven. En terwijl de helft van den kop donker verdween, glansden alleen nog het ronde, gladde hoofd en de twee oogen, die wijd

open, angstig staarden, onbewegelijk en groot.

Zacht gleed het licht weg en de kop loste zich op in de omringende schemering, ineenvloeiend met de duisternis waarin het bed onmerkbaar was weggedommeld.

En in de zachte, donze rust van de zaal, hijgde het zingend reutelen eentonig voort.

Oktober '87.

Nagedachte.

Aan Mej. A. JESSURUN DE MESQUITA.

't Was op de bovengang, 's middags tegen vier uur, in den zomer.

Buiten was 't een egaal-grijze, bedekte lucht, waarvan de warmte loom, langzaam, lood, afdreef, drukkend en klam, zonder beweging, zonder licht. De wijde ramen waren opengehoekt en de kleurloosheid gleed luidloos en log over de gang, onhoorbaar voortklevend langs den half-gegrijsden muur, waartegen zij geleund stond.

Zij was witbleek, de bleekheid van een

waspop, met een klein, geschilderd, rood plekje op de uitpuilende jukbeenderen, een licht, zacht, teêr-rood kleurtje, dat ver achter haar scheen, niet op haar gezicht, maar dat onmerkbaar over leek te vloeien over haar wang, ontastbaar, ijl en toch zichtbaar. Naast haar zachte, vleeschende lippen diepten twee voren, naar onder verdwijnd langs de kin. En haar groote, blauwe oogen treurden glansloos naar den grond, zwijgend en stil, terwijl ze droomend klaagde over de moede pijn die in haar borst rondwoelde. 's Avonds op mijn kamer, in de opstijgende schemerstilte van den nacht, zag ik haar telkens voor me, leunend tegen den muur en zeurde het in mijn hoofd: ik ben moê, ik ben zoo moê.

Toen heb ik haar bloemen gestuurd.

En de winter ging door 't gasthuis met vegende regenvlagen tegen de muren, met schokkende, schurende windschuivingen langs de daken, met zwevende, donzende sneeuwdanzen over den leêgen tuin.

De vleugelschaduw van den dood grijsde over de bedden en in de stille zalen leefden de zieken heen met het weenende licht, dat door de betraande ramen treurde.

Soms ontmoette ik haar, moeielijk ademend en hijgend als zij den trap op had geloopt, met haar hand gedrukt tegen haar borst om den pijnlijken hoest tegen te houden die uit haar keel scheurde en ik zag haar voor me zooals dien middag, leunend tegen den muur en ik hoorde weêr 't droomend: ik ben zoo moê.

En 't was of telkens haar groote oogen meer weg-doofden in het was-matte gezicht, of haar lippen kouder kleurden, de plooiën om haar mond donkerder groefden.

Alleen het kleurtje op de wangen roosde scherper op, met pijnlijke gloeiing.

En de zomer kwam!

Op een avond stond ik met haar te praten voor het open venster. In breede, gele, stoffige bundels dikstreepte de zon door het hooge raam, schuin trekkend met

een gulden glans over de rustige gang, waar de groote, bruine kasten levenloos en zwaar tegen den muur afdonkerden, diep vergoud aan de hoeken. Op den grijzen, rechtvoort-spannenden looper plasden helle plekken warm licht, onmerkbaar uitvloeiend.

Zij stond leunend met haar rug tegen het open raamvlak. En de zonneglans streek langs haar blonde haar, 't opgoudend langs de randen der dikke, weêrbarstige krinkels, bruinend de diepten tusschen de dooreen wringende vlechten, zijdeglanzend over de zachte, trillende, losspattende nekharen, goudstof spelend. over de zware wrong die haar hoofd scheen neêr te drukken in een rosse moêheid. Zij staarde met een strakken, verren blik naar de heldere glansplekken op den grond, die langzaam wegschoven door de schaduw die ongemerkt over de gang begon te schemeren.

Terwijl zij moê voortpraatte, zag ik haar hijgende, kort optrekkende borst, haar bleeke, witte, matte handen, droog van bloedeloosheid, haar was-dof gezicht met de koude lippen, blauwig van ziekheid, en 't was me of, in

den koelen schemer, de dood haar over 't gezicht vaagde.

Toen voelde ik plotseling alsof er iets uit mij wegging, alsof iets afbrak in mijn borst, alsof er een duizelende leêgte neêrsloeg in mijn binnenste.

Lang, met schemerende koelte, grijsden de schaduwen van den hemel die licht, teêgroen uitspande over een enkele oppuntende ster; dichter en dichter wemelde de avond luidloos op van den grond.

Zij zweeg. En opziende staarde ze mij aan met de diepe schaduwen die haar oogen onzienbaar maakten, en 't was of die donkere plekken haar wangen meer en meer wegtrrokken tot een magerenden doods-trek.

Langzaam heb ik haar zien sterven, onmerkbaar wegwadend uit het leven.

Ik heb haar zien liggen, onbewegelijk, rustig, languit, met het gezicht, waarvan het rose kleurtje was weggewischt, vaal in de helle witheid van haar kussen, haar

blondheid dofgoudend om de diepgeschaduwde oogen.
En zacht heb ik haar 't koude voorhoofd gekust.

April. 89.

Schemering.

Een diepe, schemerende zolder, een vroegere noodzaal, bruin duisterend onder de hoog-verdwijnende dakspanten.

In 't taaie winterlicht, weemoedig kruipend door bestofte ruitjes, lange rijen bruin geschilderde kribben, dicht gevuld met diepe schaduwen.

Ver, aan 't eind, een trillende, stuivende donkerte, grijs warrelend naar de diepe hoeken en daarin, hoog tegen het dak, een klein, rond venstertje, wit door den hemel, scherp afgesneden in het zwart erom heen.

Een suizende stilte, traag hangend onder

het zwarte dak, grijs, kleurloos en onbeweeglijk.

En terwijl ik stond te kijken, kreeg ik een visioen hoe somber 't moest zijn dáár te sterven, eenzaam, onverschillig, alleen in de bedrijvigheid van de ziekenzaal, schimmig door het weemoedig licht, afziepelend van een grijsen winterhemel.

Trager en trager kroop het licht voort.

En onmerkbaar smolt alles weg, in een groote, zwarte duisternis.

Oktober '88.